

Dalum-Hjallese
Lokalhistoriske Forening

Redaktion:

Frans Bay, Lars Hagensen, Henning Jespersen, Lilian Larsen,
Jytte Raun og Lise Søndergaard

Layout og opsætning:

Sandra Schulz Ibsen & Simon Svanes Jensen, Skolepraktikken på CVK,
Syddansk Erhvervsskole i Odense

Tryk: **Grafisk**

Hvidkærvej 44 · 5250 Odense SV · Tlf. 66 17 55 15

Oplag: 450

ISBN nr: 9-788799-683437

Forside:

Et kig ad Dalumvej mod nord – fotograferet i november 2016.

Se også side 18 af postkort fra samme sted – fotograferet ca. 1920.

Foto: Lars Hagensen

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Årsskrift 2016

Indholdsfortegnelse

"Dyb er fortidens brønd. Måske burde man kalde den uudgrundelig"	9
Maskinfabrikken ACTA	11
Familien Nygaard fra Toftebo – en dalumfamilie	18
Håndboldhistorie	27
Det danske sprogs inderlige elskerinde.	36
Erindringer om mit arbejdsliv 1964-2012	43
"Kold er død idag".	48
Ældrefester i Dalum/Hjallese siden 1949.	53
Der var engang	56
Hvornår har du sidst aflagt dit lokalhistoriske arkiv et besøg?	66
Bestyrelse og arkivmedarbejdere	68

“Dyb er fortidens brønd. Måske burde man kalde den uudgrundelig”

(Fra indledningen til **Jakobs historier** af
Thomas Mann, 1933)

Redaktionen kan hermed præsentere det 10. årsskrift siden stiftelsen af Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening i 2007. Igen har en række historisk interesserede mennesker bidraget til et årsskrift, der kommer ganske vidt omkring. Som tidligere stammer artiklerne i dette skrift dels fra foreningens egne medlemmer i og udenfor redaktionen, dels fra folk, der velvilligt har stillet deres viden og erindring til rådighed. Tidsmæssigt bevæger vi os i årsskriftet fra begyndelsen af 1700-tallet med professor Anne-Marie Mais artikel om danmarkshistoriens første roman, hvis forfatter havde en vis tilknytning til Dalum frem til arkivleder Jytte Rauns beretning om de historiske skilte, der i foråret 2016 blev opsat på bl.a. Dalum Rådhus. Desuden kan læseren forlyste sig med tidligere formand for DHG Bent Thaisens beretning om håndboldens glørværdige historie, fhv. tømrer Helge Jørgensens fortælling om ældrefesterne i en meget aktiv socialdemokratisk vælgerforening samt Leif Stendahls erindringer fra et langt arbejdsliv i både det kommunale skattevæsen og Kommunedata. Sidstnævnte artikel er i øvrigt et resultat af den kampagne lokalarkivet for nogle år siden igangsatte for at få folk til at skrive om deres arbejdsliv. Det er stadigvæk vigtigt at få gjort, så fat gerne pennen og skriv om dit arbejdsliv. Overværkfører Ib Christensen fortæller i sin artikel historien om ACTA, en lokal virksomhed i Hjallese, der opererede i en af de vanskeligste og meget konjunkturbestemte brancher i verden. I år kunne man fejre skolemanden Christen Kolds 200 års fødselsdag. I modsætning til Kolds fødsel i 1816, så gav hans død og begravelse i 1870 genklang over hele landet. Hvordan samtiden oplevede afskeden med Kold, kan man læse i en artikel af undertegnede. Det er ligeledes undertegnede, der på baggrund af samtaler med det herlige søskendepar

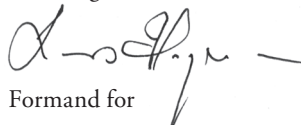
Ruth og Poul har skrevet historien om familien Nygaard på Dalumvej.

Foreningen tæller i skrivende stund 361 medlemmer og vi håber at kunne tiltrække endnu flere i det kommende jubilæumsår, hvor flere spændende arrangementer er i støbeskeen. I det forløbne år har lokalarkivet og foreningen igen arbejdet sammen med Dalum Kirke og Dalum Bibliotek ved flere arrangementer. Det gælder et par af de velbesøgte fællesmøder om torsdagen i kirkens anneks og Arkivernes Dag i november. Som noget nyt er arkivet begyndt at arrangere historiske vandringer i området. Det har mange benyttet sig af at deltage i.

Dalum-Hjallese Lokalarkiv oplever et støt stigende antal henvendelser, så de frivillige medarbejdere med Jytte Raun i spidsen har nok at se til. Glædeligt er det tillige, at arkivet ofte modtager arkivalier. Foreningens primære opgave er at støtte og udbrede kendskabet til vort lokalarkiv. Årsskriftet er en af måderne at gøre det på, men den bedste vej går gennem medlemmerne ude i Dalum og Hjallese.

Tak til Syddansk Erhvervsskole, hvis Skolepraktik på CVK gør det muligt at udgive årsskriftet. For selve trykningen står Ep Grafisk, Odense. Endelig skal de lokale annoncører også have en varm tak, da deres annoncer yder et vigtigt økonomisk bidrag til, at årsskriftet fortsat kan udkomme uden at koste medlemmerne mere end kontingentet.

Lars Hagensen

Formand for
Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Maskinfabrikken ACTA

Af Ib Christensen

Endnu en af de større virksomheder i Hjallesø er lukket. Her er historien om en virksomhed, som fra en tilbagetrukket adresse på Industrivej 9 i Hjallesø med sine produkter nåede ud i den store verden.

Skibsudrustning

ACTA¹ opererede i en af de vanskeligste og meget konjunkturbestemte brancher i verden, nemlig skibsbygning. Med sit store produktprogram, fra simple svejste konstruktioner som pullerter og rulleklys til store komplicerede spil og kraner, var ACTA underleverandør til mange store skibsværfter over hele verden, hvoraf en af de store kunder var Odense Stålskibsværft, Lindø.

Lidt historie

ACTA blev i 1955 stiftet af den unge skibssingeniør Kaj Arne Pedersen. Han blev født i Slagelse i 1925 og blev der udlært som maskinarbejder. Efter af-

tjening af sin værnepligt læste han til skibssingeniør på Helsingør Teknikum og arbejdede derefter i nogle år på flere svenske skibsværfter, indtil han i 1953 fik ansættelse på Odense Stålskibsværft.

I 1955 realiserede han sin drøm om at skabe sin egen virksomhed, idet han lejede et lokale, en tidligere hestestald, på 125 m² i Sct. Hansgade 30. Startkapitalen var et Marshall lån på 7500 kroner. Efter et par år, hvor han arbejdede på værftet om dagen og om aftenen på værkstedet, blev det i 1958 til en fuldtidsstilling også for ham selv. Ret hurtigt blev lokalerne dog for små, og beslutningen om at flytte til yderkanten af byen blev taget.

Fabrikken i Hjallesø

I 1961 købte Kaj Pedersen grunden på Egelundsvej 6 (nu Værkstedsvænget), som var på 2400 m² og byggede en fabrik med et areal på 700 m². På den nye fabrik var der mulighed for at få installeret en større maskinpark, såsom drejebænke, boreværk og en kopiskæremaskine. Der blev også antaget en ingeniør, en værkfører

En af de første kraner, en 30 tonsmeter, på prøvestanden.

I baggrunden huse på Julagervænget.

Foto: Maskinfabrikken ACTA

¹ACTA betyder handlinger på latin. Kaj Pedersen ønskede også et navn, som kunne udtales på flere sprog

Fabriksanlægget på Industrivej 9. Virksomheden nederst i venstre hjørne er Specialbeton. På billedet ses det tydeligt, hvor tæt på industrigrunden husene på Julagervænget kom til at ligge. Billedet er taget i begyndelsen af 1980'erne, hvor man i baggrunden kan se udgravningen til motorvejsudvielsen, som blev indviet i 1985. Foto: Maskinfabrikken ACTA

og andet administrativt personale, så Kaj Pedersen nu kunne koncentrere sig om salg og udvikling af virksomheden samt opbygning af agentnet i Skandinavien og Europa.

Produktsortimentet blev også udvidet til at omfatte rulleklys², et produkt som i de næste 15 år kom til at skabe det økonomiske grundlag for ACTA. De blev gennem årene produceret i tusindtal og gav også Kaj Pedersen et øgenavn i værftskredse, idet han blev kendt som "Kaj Klys".

Allerede få år efter udflytningen stod det klart for Kaj Pedersen, at der for at holde fast i den ekspansion firmaet havde været igennem og samtidig for i fremtiden også at kunne producere spil og kraner,

måtte der ske endnu en flytning. Han gik derefter i 1970 på jagt efter en grund af en sådan størrelse, at der også i fremtiden var udvidelsesmuligheder.

Grunden fandt han på Industrivej 9, og da den var på 44000 m², var den, udover at den kun lå få hundrede meter fra den nuværende fabrik, ideel. Grunden var en udstykning fra Julagergård i Hjallesegade 27 og kostede 7,35 kroner pr. m² (gennemsnitstimelønnen var på det tidspunkt 14,90 kr.). Den 22. april 1971 var der rejsegilde på byggeriet, to fabrikshaller af en bredde på 15 meter og en længde på henholdsvis 60 og 66 meter, i alt 1820 m² samt en administrationsbygning.

De nye fabrikshaller summede hurtigt

²Rulleklys er en ramme, hvori der er monteret ruller til wirer. Systemet anvendes ved fortøjring af skibe

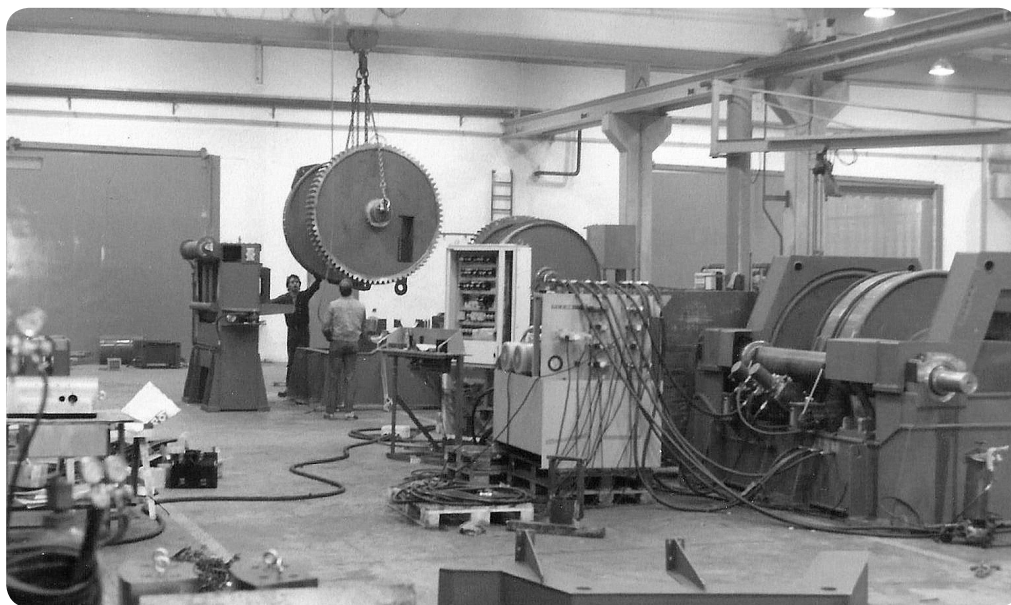
af liv. Hal 1 var svejsehal og hal 2 rummede maskinværkstedet samt et lille montageafsnit. Det var stadig klyssene, der bar virksomheden, men med en udvidelse af teknisk afdeling gik man i gang med en produktion af mindre kraner og spil.

Allerede i 1973 blev der påbegyndt en udvidelse af fabriksarealet med yderligere to haller og da de et års tid senere var færdige, var arealet nu på 4100 m². Kaj Pedersen havde fået en information om mulige problemer med en fornyelse af byggetilladelsen, idet den ville udløse skærpede miljøkrav i forhold til nabobegyggelsen på Julagervænget. Ved sammenlægningen af Dalum-Hjallese med Odense Kommune var parcelhusene nemlig rykket helt op til industrigrundene.

Et års tid senere var det en udvidelse af

administrationsbygningen, der stod for. ACTA og dermed Kaj Pedersen var nu helt klar til fremtiden, hvor der udover det gamle produktprogram blev satset på spil med en max. trækraft på 100 tons og kraner med en belastning på op til 125 tonsmeter. Der gik dog et par år før de nye haller blev taget i brug, og det første, der blev produceret, var kranbjælker med en længde på 34 meter til Burmeister & Wain Skibsværft i København. Derefter gik det stærkt. I 1978 var det en ordre på spil til et rumænsk havundersøgelsesskib, en ordre som både fysisk og teknisk var ved at sprænge rammerne for ACTAs kapacitet.

Året efter blev rammerne virkelig spændt til bristepunktet med en ordre på syv bugser³ og ankerhandlingspil⁴

Spillene til Jugoslavien i montagehallen. Forrest et Inline spil under funktionstest og bagerst et Waterfall under montage.

Foto: Ib Christensen/Dalum-Hjallese Lokalarkiv

³En bugser er en tromle, som anvendes ved bugsering af andre skibe

⁴Ankerhandlingsspil er en spiltromle, der bruges ved udlægning af ankre fra olieplatforme. Deres ankre tages ned på dækket og sejles i position, hvorefter de med spillet fires ned på havbunden

med en trækraft på 100 tons til russiske forsyningskibe bygget i Jugoslavien. Disse ordrer blev leveret med bane og læsset med den gamle kran på ladesporet på Hjalles Station.

I 1979 kom der en ordre fra DSB på kraner, spil og styremaskiner til de tre nye Intercityfærger Dronning Ingrid, Kronprins Frederik og Prins Joachim. Det var en så stor ordre, at det betød flere medarbejdere samt en investering i nye og større maskiner, deriblandt i nogle af de første NC - styrede maskiner i Danmark.

I 1980'erne var der omkring 125 ansatte, og yderligere blev der i stort omfang gjort brug af underleverandører. Så skulle man tro, at Kaj Pedersen nu agerede som administrerende direktør, men nej! Kaj var og blev fabrikanttypen, igangsætter, der "hadede" for meget papir og alt det moderne som for eksempel organisations-

planer. Kaj foretrak hurtige beslutninger, korte kommandoveje og ville i princippet være med i alt.

Alternativ produktion

I april 1980 havde ACTA og herved også Kaj Pedersen 25 års jubilæum og Kaj kunne med stolthed se tilbage på den store udvikling, der var sket gennem årene.

I 1982-83 løb man ind i problemer med at holde beskæftigelsen, skibsbygningsmarkedet over hele verden var i krise, og selvom der blev gjort flere tiltag, så var man desværre nødsaget til at reducere medarbejderstaben. Blandt de første tiltag var en stor indsats for at skaffe underleverandørarbejde. Et andet var alternativ produktion, hvor det første tiltag var udviklingen af en lastbil-kran, men det var et svært marked og måtte opgives.

Så kastede Kaj sig over miljøsektoren og fik rettighederne til fremstillingen af en halmbriketpresse, men heller ikke det blev en succes. Men det bragte en aftale med det svenske firma Norba om retten til at fremstille en skrueneddeler, der blev brugt til grovneddeling af mange typer affald, deriblandt gipsplader. Neddeleren⁵, som ACTA senere købte alle rettighederne til, blev en succes og en "guldgrube". Et produkt med lav forædlingsgrad men stor afkastningsgrad modsat skibsudrustning.

Betalingsstandsning og rekonstruktion

I 1987 udvidedes det mangeårige samarbejde med Lindø til også at omfatte leverance af kraner til deres nybygnin-

*Kaj Pedersen fotograferet i forbindelse med hans 25 års jubilæum siddende i styremaskinhuset til Kronprins Frederik.
Foto: Acta/Dalum-Hjalles Lokalarbiv*

⁵En neddeler er en maskine med to til seks skruer, som grovdel af affald. Affaldet inde i maskinen brækkes i stykker af roterende snegle

*450 tonsmeter kran på prøvestanden. Bygningen i baggrunden er Staalcoating på Industrivej 11.
Foto: John Bern*

ger. Det holdt, indtil de lukkede i 2012. Efter nogle dårlige år og med store tab på flere ordrer, deriblandt en kranordre til det engelske havundersøgelsesskib Discovery, måtte ACTA i 1993 gå i betalingsstandsning. Efter en rekonstruktion, hvor Kaj Pedersen indskød bygninger og maskinpark, blev et nyt ACTA dannet. Under hele processen havde det været vigtigt for Kaj Pedersen, som det sociale og følelsesladede menneske han var, at det hele skulle ende op i at bevare så mange arbejdspladser som muligt.

Det blev en svær start, desværre også på et spinkelt finansielt grundlag, men det lykkedes ved fælles hjælp at bevare virksomheden og derved de mange arbejdspladser. Skibsbygningsmarkedet i Europa var svækket, og de danske skibsværfter lukkede på stribe, så der blev kigget ud mod Fjernøsten, hvor det blev Kina,

man koncentrerede sig om. For at blive i markedet for skibskraner havde ACTA nu øget kapaciteten til 450 tonsmeter.

En stor del af ordreportefølgen kom nu fra de kinesiske værfter, og det blev fulgt op af et krav om medproduktion. Det blev således, at de komplicerede ståldele og komponenterne kom fra Hjallese, og resten såsom de 20 meter lange kranarme blev lavet lokalt i Kina. I forbindelse med et EU direktiv for redningsudstyr, hvor ACTA var en af de første, der fik godkendt sine redningskraner, blev man i en årrække en af de førende leverandører i Europa.

Generationsskifte, konkurs og overtagelser

I 1996 blev der antaget en administrerende direktør, og Kaj Pedersen skulle nu udelukkende varetage den overordnede

strategiske ledelse. Samtidig blev der sat yderligere gang i et generationsskifte, som i 1998 blev en realitet. Derefter trådte Kaj Pedersen ud af den daglige ledelse og blev bestyrelsesformand.

I 1999 forlod Kaj Pedersen posten som bestyrelsesformand og dermed også den virksomhed, han som ung skibssingeniør i 1955 skabte. Med Kaj Pedersens farvel til virksomheden mistede ACTA en ildsjæl. En person der gennem alle årene, med virksomhedens op og nedture, havde sat dennes ve og vel over sin egen personlige vinding. Generationsskiftet lykkedes desværre ikke, og ACTA røg igen ud i nogle turbulente år. I 2001 var ACTA tæt på endnu en konkurs, men blev inden da overtaget af HMF Fonden, som også ejede den store danske lastbilkranproducent Højbjerg Maskinfabrik.

Også med den nye ejer fulgte der yderligere turbulente år med store underskud, der dog løbende blev dækket ind af fondens midler. Direktørerne skiftede hurtigt plads i stolen.

I 2003 besluttedes det at lægge en stor

del af produktionen ud til henholdsvis Kina og Polen.

Lige meget hjalp det og i forbindelse med endnu en konkurs, blev ACTA i 2010 overtaget af NoreqActa, en norsk producent af redningsudstyr og fik navnet NoreqActa. De blev boende på Industrivej indtil 2012, hvorefter man flyttede ud til Tietgenbyen. I 2013 blev Noreq overtaget af et andet norsk firma Harding, og dermed forsvandt ACTA navnet helt. Bygningerne på Industrivej, som ejedes af et selskab i HMF gruppen, blev i 2012 solgt til Weiss A/S, der i 2015 videresolgte de nyrenoverede bygninger til Kemp & Lauritzen, som nu har deres fynske hovedsæde der.

Ib Christensen var maskinmester i Rederiet A. P. Møller fra 1965-73.

Blev i 1973 ansat på ACTA som overværker og var fra 1993 til sin pensionering i 2005 kvalitetschef.

Har udgivet bogen: Acta. Historien om en odenseansk maskinfabrik, 2011.

Dalum Dyrehandel

- Når dyr trives

Dalumvej 40B, 5250 Odense SV · 66 13 63 33 · www.dalumdyrehandel.dk

Dalumcentret · 5250 Odense SV

KAFFEBAR
i Fruens Bøge Station

Kaffe & kage Sandwich Unik stemning Brætspil

VELODROM
K A F F E B A R

I.C. Radio Hjallese

v/Peder Gram

Reparation og salg af

- Fjernsyn
- Video
- Radio
- Båndoptagere
- Pladespillere
- CD-afspillere
- Indstilling af TV-programmer

Odensevej 1, 5260 Odense S **66 15 04 99**

Stofa ■ ■

TV • BREDBÅND • TELEFONI

Totalentrepriser

Vi tilbyder alle former for ombygnings-, re-
noverings- og vedligeholdelsesarbejder.
Samt anlæg og pleje af grønne arealer samt
glødførebekæmpelse.

Vi har døgnservice.

Kontakt os for et godt tilbud.

TØJSBO BYG

tlf. 65 96 87 60 www.tøjsbo.dk

- Stedet med den gode service

DALUM

Blæk & Hobby

Faaborgvej 37A

www.dalumblæk-hobby.dk

Denne annonceplads
kunne blive
din
i næste årsskrift!

Familien Nygaard fra Toftebo – en dalumfamilie

Af Lars Hagensen

Toftebo på Dalumvej

I årenes løb har Dalumvej ændret sig betydeligt. Mange af de oprindelige huse og villaer er forsvundet, og selve vejen har ændret karakter.

Mange af de små prydhaver foran husene var således de første til at lade livet i bilismens hellige navn, da Dalumvej efterhånden forvandlede til en af Odenses mest trafikerede indfaldsveje.

Dermed gik den brostensbelagte vejs oprindelige forstadscharme og miljø på mange måder tabt.

Forandringen fortsætter ufortrødent,

de seneste år er adskillige af Dalumvejs oprindelige familiehuse blevet revet ned.

Heldigvis findes der fra før den hårdhændede rasering af den ellers harmoniske hovedgade i Dalum en række gamle fotos og postkort bevaret, som kan give os et indtryk af, hvordan gaden engang har set ud.

En augustaften i 1922 sad husmor Martine Nygaard i Toftebo på Dalumvej 83 og skrev på bagsiden af et postkort af Dalumvej. Det skulle sendes til svigerforældrene i Holme ved Gelsted. Med et lille kryds afmærkede hun stolt familiens hus. Huset eksisterer faktisk stadigvæk og kan uden besvær genkendes.

Dalumvej omkring 1920 – set mod nord. På venstre side ses Toftebo afmærket med et lille kryds. Læg i øvrigt mærke til de fine forhaver på begge sider – og det brede fortovej til højre. Se også forsiden af årsskriftet, hvor Dalumvej er fotograferet fra samme sted i 2016. Postkort: Dalum-Hjallese Lokalkiv

Vinduerne synes at udgøre den største ændring i husets ydre. På gavlen har ejerne bevaret husets navn Toftebo.

*Dalumvej 83, Toftebo. Huset er i det ydre kun forandret lidt. Foran står naboens datter Bente Korsgaard Hansen (nr. 85). Det håndkolorerede foto er fra ca. 1952.
Foto: Privateje*

Villaen med de mange børn

Når Ruth Rasmussen og hendes lillebror Poul Nygaard, i dag henholdsvis 93 og 92 år, skal berette om deres opvækst og liv i Dalum, så spiller villa Toftebo på Dalumvej en central rolle.

I 1917 havde søskendeparrets forældre Martine og Alfred Nygaard købt dette hus. Toftebo var – og er stadigvæk – en ret stor murer mestervilla i røde sten.

Foruden stueetagen rummede huset i 1917 en kælder med gruekedel og værksted, en overetage med en separat lejlighed samt et ekstra værelse, som ikke indgik i denne lejlighed.

De tidligere ejere af Toftebo, som familien Nygaard købte det af, kunne derfor de næste mange år leje sig ind i lejligheden ovenpå, medens Martine og Alfred med deres familie beboede stueetagen og kælderen.

Familien ovenpå havde 4 børn, og det fik familien nedenunder også snart, så i mange år boede der således 4 voksne og 8 børn i huset.

Nord og syd mødes

Kristian Alfred Nygaard og Martine Sofie Sørensen var blevet gift i 1916 i Vendsyssel¹.

Martine var født i 1887 og voksede op i en omfangsrig søskendeflok. Flere af søskendeflokken, heriblandt Martine, rejste som unge til Fyn. Da Martine kom til Fyn, var hun 18 år gammel. Hun fik arbejde på et børnehjem, men traf kort efter den lidt ældre tømrersvend Alfred Nygaard. Begge var aktive i foreningslivet og dyrkede gymnastik, så det er sandsynligt, at det er i den forbindelse, de har fået øje på hinanden. De var dog forlovet i en del år inden brylluppet hjemme i Martines barndomskirke².

Som nygifte flyttede Nygaards ind i en lejlighed på Thordals Allé, men allerede i 1917 havde det unge par sparet sammen til at overtage Toftebo. Den 25. april samme år fik familien sin førstefødte, der fik navnet Gunner Emil.

¹Martine, f. 4/6-1887, stavede selv sit navn med h, men i kirkebøgerne er det uden. Hun var datter af Mathias og Oline Sørensen i Hørmested Sogn ved Sindal lidt øst for Hjørring. I forbindelse med Martines vielse oplyser kirkebogen i øvrigt, at hun var datter af ugifte forældre

²Kirkebøgerne er ikke ganske overens om, hvilken kirke parret blev gift i. I indførslen for Alfred Nygaards begravelse i 1971 står der Hørmested Kirke som vielsessted, ved Martine Nygaards begravelse i 1978 står der Sindal Kirke, medens der ved børnenes fødselsregistreringer står, at forældrene er viet i Skt. Hans Kirke i Hjørring! Alle er dog enige om datoen, den 10/3-1916. Et opslag i Kirkebogen for ægtevielse 1916 i Skt. Hans Sogn viser, at det var her vielsen fandt sted. Uvist af hvilken grund er Martines bopæl angivet at være Nørre Højgaard i Skt. Hans Sogn, men som vidner ved vielsen er anført gårdbestyreren og opsynsmanden på Nørre Højgaard

Alfred og Martine Nygaard med deres fire børn. Bagerst står Gunner (1917-1998) og Kaj (1919 -1962). Foran står Ruth (f. 1922) og Poul (f. 1923).

Foto: Privateje

En dygtig tømrer

Kristian Alfred Nygaard var født i 1884³. Han havde uddannet sig som tømrer og arbejdede i de første år som løsarbejder. Det betød, at han med mellemrum måtte gå arbejdsløs, især i vintertiden.

I de svære år i 1930'erne var Alfred bygningsarbejder. Senere fik han fast ansættelse og fuldtid på Akkumulator-fabrikken i Østergade. Her arbejdede han resten af sin tid, bl.a. med at lave nøjagtige modeller i træ. Alfred Nygaard var en dygtig håndværker. I familiens eje findes stadigvæk smukt tømrede møbler bevaret fra hans hånd, ikke mindst små børnemøblement.

I kælderen i Toftebo indrettede han sit eget hjemmewærksted, hvor han tilbragte mange timer. Da han nødigt smed ting

ud, rummede værkstedet foruden den obligatoriske høvlebænk og en mængde forskelligt værktøj også en hel del andre spændende ting.

Det var et tillokkende sted at komme ned både for Alfreds egne børn og siden for hans børnebørn, men det var ikke populært hos ham. Poul Nygaard erindrer, at faren ved sengetid kunne komme op fra sit kælderværksted for at spise æbler, som han ristede i kakkelovnen. Drengen syntes nu hverken om lugten eller de ristede æbler!

Kogekonen

Martine Nygaard havde sit at se til. Familien voksede støt. Ni dage før julen i 1919 kom familiens anden søn til verden og fik navnene Kaj Johannes. I 1922 fødtes

³Kirkebøgerne anfører skiftevis første navn med K og CH. Ifølge kirkebogen blev Alfred Nygaard født i Seden (29/11-1884), men familien må kort efter være flyttet til bebyggelsen Holme ved Gelsted. Faren, Jørgen Nygaard, var murer. Moren hed Karoline Dorte

Ruth, familiens eneste pige, dagen efter Valdemarsdag, og mindre end halvandet år senere, den 2. september 1923, så den tredje dreng Poul Erik dagens lys. Så der var mange munde at mætte, men Martine var en dygtig husmor.

I baghaven havde familien et hønseshus, det havde lejerfamilien ovenpå i øvrigt også. Så med hensyn til æg og hønsekød var man selvforsynende, men ellers erindrer Ruth og Poul, at ”Bedste” – som moren konsekvent bliver omtalt – som regel lavede god gammeldags hverdagskost. Hønsene havde det i øvrigt godt på Dalumvej 83. Alfred Nygaard lavede nemlig varm mad til dem hver dag!

Martine Nygaard gik ofte ud som kokekone og var efterspurgt ved fester og bryllupper. Ruth hjalp jævnligt sin mor, når hun var ude. Senere stod også svigerdatteren Randi, som Poul var blevet gift med i 1947, ofte ved Martines side i køkkenet, når der skulle laves mad for folk.

I 1937, da Ruth og Poul af praktiske grunde – de var jo næsten jævnaldrende – blev konfirmeret den samme dag i Dalum Kirke, var der dog i den anledning indkaldt en anden kokekone.

For den dag sad Martine Nygaard selv med ved festbordet, og fordi konfirmanderne var gået med til, at der kun blev holdt én fest, så stod der til gengæld et overflødhedshorn på bordet. Ellers plejede man at have en kransekage.

Etagevask og tissepotter

Selvom Toftebo er en forholdsvis stor villa, så var der ofte trængsel i hverdagen med så mange beboere. De to familier delte et fælles lokum ude i baghaven, så man fik lært at trippe, som Poul siger. Et væld af

tissepotter stod også strategisk placeret i huset. Nede i kælderen fandtes som nævnt en gruekedel til vask, både af tøj og børn.

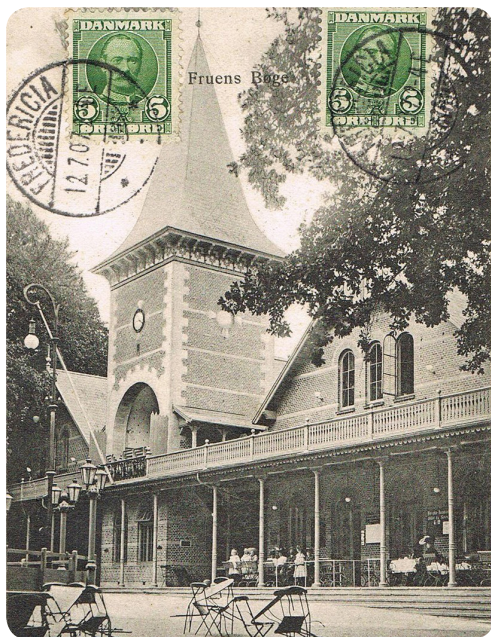
I køkkenet fandtes en enkelt smedjernsvask. Det hjalp, da Den kommunale Badeanstalt henvendte sig til kælderen på Kommunekontoret kom til. Selvfølgelig var etagevask stadigvæk det almindelige, men den nærliggende badeanstalt gav nu mulighed for at blive vasket rigtig én gang om ugen. Kvinder og piger om fredagen mellem klokken 14 og 21, mænd og drenge om lørdagen mellem klokken 11½ og 19½.

Børnefamilien oppe på 1. salen i Toftebo flyttede på et tidspunkt, andre flyttede ind, til sidst boede Martines gamle svigerforældre fra Gelsted deroppe, indtil de døde.

Ruth og Poul blev konfirmeret samme dag – her ses de på et udsnit af et foto, som blev taget foran præstegården i 1937.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalkiv

Der var adskillige beværtninger og spisesteder i Fruens Bøge førhen. Et af dem var det lidt prangende sted med navnet Pavillonen. Her gjorde Martine Nygaard rent.

Postkort: Dalum-Hjallese Lokalkiv

Rigtigt resultat, men...

Lidt længere nede på Dalumvej lå i nr. 95 "den lille skole". Her gik børnene i de første skoleår, siden kom de på den nye Centralskole. Ruth var flittig i skolen og havde orden i sine sager, men det kneb lidt for Poul.

På et tidspunkt fandt han ud af, at søsteren gemte sine regnebøger i natbordskuffen. I smug skrev han dem af, men det blev opdaget i skolen. Resultaterne var såmænd rigtige nok, men opstillingerne var forkerte. Derefter blev Ruths bøger låst inde.

Ruth fik sin præliminæreksamen og tog senere en handelsskoleeksamen.

Pinsemorgen

Konfirmationer, bryllupper og familie-

fester var ikke det eneste, Martine Nygaard hjalp til ved. I Fruens Bøge lå tidligere en række forskellige spise- og forlystelsessteder og beværtninger, som folk i Dalum, ja hele Odense frekventerede. Nogle appellerede til byens borgerskab, andre mere til arbejdere og tjenestefolk.

Martine gjorde rent på bl.a. Pavillonen og lavede kaffe på Carlslund. Ruth og Poul husker især pinsemorgen, når Alfred Nygaard ved 6-tiden tog dem med ned til Fruens Bøge Skov for at se pinsesolen danse og høre de forskellige kor synge. På det tidspunkt havde Martine allerede været i sving længe.

"Tanten"

Alle drengene i familien Nygaard var dedikerede FDF'ere, Ruth derimod var grøn spejder og patruljefører i mange

Poul og Ruth i deres respektive uniformer.

Foto: Privateje

år. Det var først, da hun blev forlovet i 1941 med Folmer Koch Rasmussen, at hun stoppede.

I mange år fungerede børnenes mor som såkaldt "tante" på de årlige lejrture til Højbjerg på Langø, som FDF'erne arrangerede. Sammen med 3-4 andre "tanter" sørgede Martine Nygaard for mad og forplejning til de mange friske, men sultne unge mennesker. Også her fulgte Ruth ofte med sin mor og hjalp til⁴.

VVS og kvikvask

Som familiens eneste pige måtte Ruth hjælpe til hjemme på Toftebo i hverdagen. Noget eget værelse fik hun aldrig, hun sov hos forældrene, indtil hun blev gift, som hun siger. Som lille lå hun i forældrenes senge, siden på en sofa i samme soveværelse. De tre drenge kom efter konfirmationstiden i lære og blev alle uddannet inden for det som idag kaldes vvs-faget.

Som dreng var Poul mælkedreng om formiddagen, og om eftermiddagen sprang han som bydreng for farvehandler Ingvar Nielsen på hjørnet af Dalumvej og Faaborgvej.

Den ældste, Gunner, var kommet i lære hos gas- og vandmester M.J. Christiansen på Rosenvænget 4, der var konservativt medlem af Dalum Sogneråd⁵. Her fik han 4½ krone om ugen. Gunner blev uddannet rør lægger og arbejdede en lang årrække som svejser først på Lyd-dæmperfabrikken og siden på Odense Skibsværft.

Den næste i rækken, Kaj, kom i lære

hos gørtler og blikkenslager P.H. Høffner og var siden svend hos Viggo Clemmensen. Kaj Nygaard fik med tiden sin egen forretning. Så var der lillebror Poul. Også han kom i lære efter konfirmationen.

En tid var Poul samme sted som Kaj, men siden begyndte han hos Carl Christensen, der havde værksted i gården i det kobberbelagte hus i Vindegade 31-33. Poul fik som lærling en begynderløn på 5 kroner, senere steg det til 12 kroner. Men så skulle han også, som Martine Nygaard sagde, "klæde sig selv".

Alle boede stadig hjemme, og når arbejdet var færdig kl. 17, gik det i fuld fart på cykel hjem til Toftebo. Her stod Martine og Ruth parat med aftensmad. På skift skulle de ganske beskidte unge mænd vaske sig nødtørftigt ved køkkenets smedejernsvask og spise aftensmad, hvorefter de igen kastede sig på cyklerne for at nå ned til aftenundervisning på Teknisk Skole i Munke Mose kl. 18.15. Porten blev lukket præcis, og kom man for sent, så måtte man gennem kontoret, hvor synderens navn omhyggeligt blev indført i en kontrollbog.

Prinsessekvarteret

Poul forelskede sig en aften nede i Fruens Bøge Skov. Her havde han til ungdomsbil i Røde Hus mødt den kun 14-årige Randi Clausen, som han havde fulgt hjem efter festen.

Det var under krigen, i 1944, og 3 år efter giftede de sig i Stenløse Kirke. Randi stammede fra et husmandsbrug ude i Stenløse. En tid var hun i huset

⁴Om FDF'ernes lejroplevelser på Langø kan man læse i Bent Rasmussens artikel i Årsskriftet 2011, s. 25-27

⁵Medlem i perioden 1943-1954

⁶Knud Thorup, 1902-84. Ansat som brygmester i 1932, senere underdirektør og medlem af direktionen på Albani. Boede på Toves Allé 1 i Dalum

hos brygmester Knud Thorup fra Albani, som boede i Dalum⁶. Hun havde lært at lave god mad hjemmefra, og det passede hendes kommende svigermor.

Den første tid boede Poul og Randi til leje i Jernbane Allé, siden flyttede de over i Toftebo en tid. Nu havde Pouls to brødre i mellemtiden købt et par udstykningsgrunde i det nye kvarter i Dalum, hvor vejene fik prinsesse-navne. Deres grundstykker lå på Benediktes Allé, hvor de byggede hus og slog sig ned med deres familier. I 1954 købte også Poul og Randi en grund på Elisabeths Allé.

Det samme gjorde Ruth og Folmer Koch Rasmussen. Og således kom de 4 Nygaard-søskende på forunderlig vis til at bo stort set som hinandens naboer det meste af deres levetid. Poul arbejdede i årene efter krigen hos firmaet Cidola i Valdemarsgade, hvor man kortvarigt havde en efterkrigstidsproduktion af cisterner og tunge sammensvejsede og emaljerede vaske.

De blev dog snart udkonkurreret af de mere velkendte og praktiske vaske, der i begyndelsen blev presset først i aluminium, siden i det mere hensigtsmæssige rustfrit stål. Siden havde Poul sit arbejdsliv flere steder i længere omgange, bl.a. 20 år hos Blikkenslagernes Andelsselskab og 10 år hos Jens P. Koch.

”En loppetjans”

Nygaard-familiens eneste pige Ruth havde i 1945 giftet sig med Folmer Koch Rasmussen. Han kom fra en arbejderfamilie i den ende af den oprindelige gamle Dalumvej, som lå på den anden side Odense Å, og som med tiden skiftede navn til Demantsvej.

Selvom Ruth Rasmussen nu er blevet

93 år, og hørelsen svigter, så fejler hukkommelsen bestemt ikke noget. Og man fornemmer umiddelbart, at Ruth har en stærk og viljefast personlighed.

Det fremgår da også af hendes liv. Efter endt skolegang med præliminæreksamen fik hun som 16-årig plads hos Guldsmid Svend Th. Agerfeld i Kongensgade 7. Hun tjente 35 kroner om måneden, men fik dog ikke lov til at stå i lære hos guldsmiden. Hun tog derfor om aftenen en handelseksamen i Jernbanegade, som hun selv betalte med lidt hjælp hjemmefra. Til sidst tjente Ruth efterhånden 75 kroner om måneden, men da hun en dag bad om lønforhøjelse, fik hun blankt afslag. Dermed endte tiden hos Agerfeld.

Ruth blev kassedame i Chr. J. Heys Isenkram i Vestergade 5. Siden sad hun 3 år som kasserer i Sparekassen på Dalumvej. ”En rigtig loppetjans”, siger Ruth, for der var ikke voldsomt meget at lave, så hun fik tid til at strikke en del. Indimellem måtte hun dog tælle kontanter for kunderne.

En dag kom direktøren for det store frøfirma Dæhnfeldt ind med ganske mange kontanter, som Ruth skulle tælle. ”Vær nu ikke så nervøs, lille De!” brummede direktøren, da Ruth tydeligvis var nervøs ved så mange pengesedler.

Forud for sin tid

Inden Ruth og Folmer købte grund og byggede hus på Elisabeths Allé, boede de en tid til leje Dalumvej 76 hos vaskeriejer Rasmussen på hjørnet af Jernbane Allé – i øvrigt samtidig med, at hendes bror Poul og hans kone boede i den anden ende af Jernbane Allé.

Men familien, som Ruth og Folmer havde lejet sig ind hos, var lidt kunstige.

Ruth måtte f.eks. ikke lade barnevognen med deres datter Marianne stå uden for huset. En venlig genbo lod hende stille barnevognen i hans garage.

Ruth begyndte imidlertid snart at arbejde igen, selvom hun var blevet mor. I den henseende var hun usædvanlig for sin tid, men de unge forældre ville gerne eje et hus selv, så der skulle tjenes penge.

I starten af 1950'erne fik hun ansættelse på halvtid hos Isenkræmmer Alfred Olsen i Vestergade 49. Forretningen blev drevet af sønnen Ole Olsen, der selv boede i Dalum på Rikkeminde Allé 4. I 1968 overtog den senere Zoo-direktør Hans Aage Kofoed forretningen, hvor Ruth var blevet så glad for at arbejde, at hun blev der i ikke mindre end 35 år.

I dag 2016 bor Ruth Rasmussen i en ældrevenlig bolig på Sanderumvangen. Folmer døde i 2011. Poul Nygaard er for nylig flyttet ind i den lejlighed, som hans hustru Randi på grund af sygdom i

mange år havde på Sanderum Plejecenter. Hun døde sidste år. Da afstanden ikke er stor, ses de to søskende jævnligt. De har fulgtes ad hele livet, så det er der ingen grund til at ændre på. Og de ser ud til at have det godt i hinandens selskab.

Lars Hagensen er sognepræst ved Dalum Kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

KILDER:

www.sa.dk/ Statens Arkivalier online

Samtaler med Ruth Rasmussen og Poul Nygaard

Vejvisere for Odense By

Toftebo ca. 1916, se <http://odensebilleder.dk/storbilled.asp?txtFil=http://image.service.museum.odense.dk/42836>

*Søskendeparret Ruth Rasmussen og Poul Nygaard i Ruths lejlighed på Sanderumvangen i 2016.
Foto: Lars Hagensen*

Energifyn

FynskSupportEl

- ny energi til din klub

Kontakt os:

Energi Fyn
Sanderumvej 16
5250 Odense SV

Tlf. 63 17 19 00
Fax 63 17 19 19
www.energifyn.dk

NYE BRILLER

- så kan du bare se...

Læs her om
service, garanti
og pleje

Velkommen hos
Hamm & Steinfeldt Optik

Dalumvej 43B, 5260 - 6617 7400
- blik for detaljerne

Estate Mortensen & Grill ApS - Dalum

Dalumvej 5
5250 Odense SV
Tlf.: 6614 5547
E-mail: 5250@estate.dk

A
D
V
O
F
Y
N

spørg din advokat

Claus Vogel

VOGEL
ADVOKATFIRMA

Dalumvej 18-20, Odense SV • 70 20 20 36

advofyn.dk

- Separation og skilsmisse
- Testamenter og ægtepagter
- Dødsboer
- Køb og salg af fast ejendom
- Personskade
- Erhvervsrådgivning
- Selskabsret og kontrakter

Håndboldhistorie

Af Bent Thaisen

Håndbold før og nu

Håndboldspillet blev ”opfundet” i 1897 i Danmark, nærmere betegnet i Nyborg. Der gik mange år, før det blev almindeligt at dyrke det ædle spil i Danmark og slet ikke organiseret, som vi kender det i dag. Første gang, håndboldspillet blev vist for en større kreds, var til et opvisningsstævne i Randers i 1904.

Håndbold var oprindeligt et spil for skolebørn, hvorfor der i spillets ånd ikke var nogen dommer, men spillet blev ledet af en ”opmand” (en skolelærer). Dommeren kommer først ind i billedet i 1906.

Det fremgik af reglerne, at dommeren var ansvarlig for, at spillet blev afviklet i den rette ånd. Det var således forbudt at spænde ben eller sparke til en modstander.

Håndboldspillet i Dalum har en lang historie

Selve starten på DHG¹ går helt tilbage til årene efter første verdenskrig, altså omkring 1920, hvor det blev almindeligt at starte foreninger med udgangspunkt i skytteforeninger. Således også i landsbyen Hjallese, hvor der blev stiftet en forening med navnet Hjallese Skytte- og Gymnastikforening.

Denne forening eksisterede frem til 11. juli 1935, hvor den blev delt i to, nemlig i

*Divisionshåndbold i en tætpakket Dalumhal først i 1970'erne.
Foto: DHG/Dalum-Hjallese Lokalkalender*

¹DHG står for Dalum-Hjallese Gymnastikforening

*Minihåndboldstævne i Dalumhallen med Uffe Villumsen som "dommer".
Foto: DHG/Dalum-Hjallese Lokalkiv*

Hjallese Skytteforening og Hjallese Gymnastikforening (HG).

Første del af denne artikel har jeg lavet med udgangspunkt i HG, som jeg har været en del af siden min barndom. Hjallese Gymnastikforening startede med håndboldspillet som udendørsidræt på en mark ved siden af jernbaneoverskæringen på Hjallesegade 60.

Forholdene var ikke de allerbedste, idet der jo ikke var tale om et egentlig idrætsanlæg men blot en mark, som venligst blev udlånt og med mål, som man selv fabrikerede.

Senere blev der spillet håndbold på banen ved Dalum Gasværk, derefter på Dalum Centralskoles baner, der i dag er en del af bebyggelsen tilhørende Dalumskolen.

Det var under meget primitive forhold træning og kampe blev afviklet. Opkridtning af baner stod vi selv for,

og i begyndelsen var der ikke omklædningsmuligheder.

11 mands markhåndbold

Udover 7-mandsspil blev der også fra midt i 40'erne spillet 11 mands markhåndbold, der blev spillet på en fodboldbane. Vi afviklede vores kampe på Gasværksbanen og Tingløkkeskolens baner. Dalum Idrætsforening (fodbold) "sad på" Dalum Stadion, og man tillod ikke, at håndboldspillerne kom og ødelagde banen!!

Markhåndboldturneringen ophørte i 1959. Det var et udmærket spil, hvor driblinger ikke var tilladt, og de store afstande gjorde, at spillet krævede en god kondition, styrke og skudkraft, som var god træning til 7-mandsspillet.

Allerup Gamle Have

Som barn var det den helt store oplevelse, når 1. hovedkreds i Odense Amts Gym-

nastikforening afholdt stævne i Allerup. Vi mødtes på Allerup Skovgård, herfra gik alle foreningerne i samlet flok med fanen i spidsen ca. 1 km til Allerup Gamle Have. Stævnet begyndte med fællessang: Vi elsker de grønne lunde.

Senere som ungdoms- og seniorspiller var vi også til hovedkredsstævner i Allerup med medbragt madkurv. Altså ikke noget med indendørs håndbold, det kom først senere.

Det er mærkeligt at tænke tilbage til den tid. Håndbold blev kun spillet i Hjallese (5260) og fodbold kun i Dalum (5250).

Tilbage til håndboldens historie

Hvornår Hjallese begyndte at spille indendørs håndbold, ved jeg ikke. Men fra 1937 var der foreninger, der havde håndboldtræning i Fyns Forum på Sortebrødre Torv.

Jeg gætter på, at vi nok skal frem til 1940'erne, før det blev aktuelt for HG's vedkommende.

Hjallese havde træningstid lørdag aften. Jeg kan huske, at vi på vejen hjem fra træning standsede ved bagerforretningen "Skovbakken" på hjørnet af Læssøegade og Engvej for nærmest at tømme automaten for wienerbrød og kager.

I 1952 fik vi træningstid i Dyrskuehallen kaldet "Kostalden", hvor GASA nu ligger. Fra 1960 fik vi tillige træningstid i Allesøhallen. I biler kørte vi samlet fra Hjallese Forsamlingshus. Sanderumhallen blev bygget i 1963, så vi kunne supplere træningen lidt tættere på.

Endelig kom den store dag, hvor vi fra oktober 1965 kunne spille i "vores egen hal" – Dalumhallen.

Foreningen Hjallese, HG

Hjallese (HG) var på et meget tidligt tidspunkt blandt de dominerende foreninger indenfor håndboldsporten på Fyn, både hvad angik kvalitet og kvantitet.

På et tidspunkt spillede både herrene og damerne i danmarksturneringen. Herrerne spillede i en lang årrække i 2. division, og damerne nåede i 1963 som vinder af 1. divisions vestkreds at spille om danmarksmesterskabet mod Helsingør Idrætsforening, men tabte både ude og hjemme.

I 1965 blev dameholdet via Dansk Håndbold Forbund inviteret til et stort internationalt stævne i Leipzig (DDR) i forbindelse med byens 800 års jubilæum. Opholdsudgifterne blev afholdt af værterne, medens spillerne selv måtte betale for rejsen.

En lille sjov ting var, at daværende Ejby Mejeri gav hver af pigerne 1 pund smør, som de kunne give modstanderne i DDR. Turen var en oplevelse af de helt store.

De meget autoritære østtyskere fandt det mærkeligt, at en og samme person nemlig Povl Rask² både var træner, leder, fysioterapeut og chauffør. Turen var god, selv om det kun blev til en 5. plads.

HG var enerådende på håndboldfronten i Dalumområdet fra 1935

Imidlertid gik der grus i maskineriet i 1944, hvor nogle utilfredse medlemmer meldte sig ud og dannede en ny forening, Dalum-Hjallese Ungdomsforening. Foreningen søgte om optagelse i Odense Amts Gymnastikforening og i Dalum Idrætsring. Begge steder blev anmodningerne afslået.

Udsnit af hjælpere til DHG-Cup 1983.

Foto: DHG/Dalum-Hjallese Lokalarkiv

I 1946 blev foreningen dog optaget i Fyns Håndbold Forbund og ændrede samtidig navn til Dalum-Hjallese Ungdomsforening og Håndboldklub (DHUH). Håndbolden begyndte at rulle på slaggebanen ved Dalum Stadion. Indendørs fik DHUH også tildelt træningstid i Fyns Forum.

I 1966 opnåede herreholdet for første gang at komme i danmarksturneringens 3. division. Det blev dog kun til et enkelt år, men holdet vendte tilbage som divisionshold i 1968.

Dalumhallen

Efter 4 års ventetid fik Dalum Idrætsring i marts 1965 endelig byggetilladelse til opførelse af en idrætshal i Dalum på en byggegrund skænket af Dalum Kommune. Allerede 1 måned senere gik man

i gang med byggeriet til 2,5 mill. kr. Af de 24 idrætshaller, der i 1960'erne blev bygget på Fyn, var Dalumhallen nr. 6.

Den 3. oktober 1966 debuterede HG's damer i 1. division med en kamp mod sidste års nr. 4 Helsingør. HG vandt sikkert 21-8.

Selve indvielsen af hallen fandt sted den 8. januar, hvor man samtidig fik lejlighed til at hædre HG's Jytte Skøtt Mikkelsen, der af Fyens Stiftstidende var blevet kåret som årets sportsnavn 1966.

DHG's fødsel

Igennem længere tid havde lederne i DHUH og HG drøftet muligheden for en sammenlægning af de to foreninger for at få en bedre udnyttelse af træningstiden i Dalumhallen.

På en stiftende generalforsamling den

²Poul Rask var træner i HG og DHG fra ca. 1960 til 1973

20. maj 1969 blev det en realitet – DHG blev ”født”. En stor og slagkraftig forening, der allerede i første sæson havde både dame- og herrehold i danmarksturneringen og en meget stor bredde i alle alderskategorier.

I dag er den sportslige situation den, at DHG har 2 damehold i henholdsvis 1. division og 3. division. Herrerne under navnet HC Odense i 2. division og 3. division.

Minihåndbold

I 1975 tog FHF³ initiativ til indførelse af minihåndbold. DHG var blandt de første foreninger, der tog spillet til sig. Den første kamp på landsbasis fandt sted i Dalumhallen den 24. april 1976.

Det viste sig at være en succes med at spille på tværs af en almindelig håndboldbane (ca. 20 x 12 m) og med små mål. Og det var ikke en enlig svale. Mi-

nihåndbolden er stadig meget attraktiv og populær for de mindre børn. Det er også en fordel, at der kan spilles minihåndbold i gymnastiksale.

DHG Cup

I 1971 var der nogle initiativrige ungdomsledere med Uffe Villumsen i spidsen, der kom på ideen om, at DHG skulle afholde en DHG Cup for ungdomshold.

Det startede i det små, men de følgende 20-22 år udviklede DHG Cup sig til at være blandt de helt store stævner med hold fra både indland og udland. Stævnet fandt sted i 3 weekender i april måned. Det viste sig snart, at der ud over Dalumhallen var brug for andre haller. Der blev således også spillet kampe i Klostermarkhallen, Sanderumhallen, Bellingehallen, Rasmus Raskhallen og Munkebjergskolens hal.

Ungdomsudvalget var ansvarlig for

Strandhåndboldstævne i Assens.

Foto: DHG/Dalum-Hjallese Lokalarkiv

DHF's repræsentantskabsmøde 11. juni 2016. DHG's formand Pernille Stærke og Julie Holst flankeret af Sigrud Skovborg og udviklingschef Søren Simonsen, DHF ved overrækkelsen af diplom i anledning af DHG's kåring som Årets Håndboldforening i Danmark 2016.

Foto: Søren Borg

hele stævnet. Det var en kæmpeopgave at få det hele til at hænge sammen, ikke alene det sportslige, men også hele logistikken med overnatning, bespisning, pendulkørsel m.m. Heldigvis var der mange trofaste hjælpere, der stillede sig til rådighed. På et tidspunkt var der næsten 100 medlemmer og forældre, der gav et nap med. Og alle havde det sjovt.

Af regnskaberne fremgår, at omsætningen i 1972 var på 9.700 kr. og i 1982 på 195.000 kr.

Ny form for håndbold

Den indendørs vinterturnering er efterhånden blevet længere og længere. I dag går turneringen fra september til maj måned. Det har så resulteret i, at som-

merturneringen langsomt er ebbet ud.

I stedet er der dukket en ny populær form for håndbold op, nemlig strandhåndbold. På arealet bag Dalumhallen er der nu anlagt strandhåndboldbaner, der flittigt bliver benyttet både til træning og stævner i sommerperioden.

Endelig er DHG gået med i projekt Håndboldfitness. Her drejer det sig om fleksibel og effektiv styrketræning, løb og boldtræning. Håndboldfitness er for alle aldersgrupper og ikke nødvendigvis for personer, der tidligere har spillet håndbold.

Årets håndboldforening i Danmark 2016

På Fyns Håndbold Forbunds repræsen-

³FHF står for Fyns Håndbold Forbund

tantskabsmøde blev DHG kåret som årets håndboldforening på Fyn, og det fortsatte i Dansk Håndbold Forbund, hvor DHG blandt 17 nominerede fik prædikatet årets håndboldforening i hele Danmark. Det er noget, der har givet genlyd i håndboldverdenen.

Hvorfor har DHG fået denne hæder? Årsagen skal nok findes i den store bredde, der er i DHG håndbold og et hæfte ”Den Blå Bog”, der er en form for klubguide, som bestyrelsen har udarbejdet. Den fortæller om klubbens mission, vision, værdier og målsætninger og dækker både trænere, ledere, spillere og forældre.

Medlemstallet er p.t. over 500 og kan ikke øges væsentlig, uden at der skal ske en forøgelse af halkapaciteten.

Nok fik vi 1986 hal nr. 2. Men det er slet ikke tilstrækkeligt. Her 30 år senere støvsuger man hele området for træningstider.

Måske er der lys forude

For mere end 3 år siden blev der udarbejdet tegninger til Center Syd på Dalumhallens arealer.

Tegningerne indeholder udover udvikelse af sportsfaciliteterne tillige lokaler til læger, fysioterapeuter m.fl. indenfor sundhedssektoren samt lokaler til andre ikke idrætslige formål.

Der er ingen tvivl om, at ikke alene håndboldlederne men alle med tilknytning til idrætten i Dalumområdet krydser fingre for, at initiativtagerne kan finde den nødvendige økonomi, så projektet kan blive en realitet.

Bent Thaisen var formand for DHG i perioden 1969 til 1975 og for Fyns Håndbold Forbund fra 1979 til 2002

Kilde:

”Den Blå Bog” – Hvem er DHG Håndbold (struktur)

Lørdag den 1. oktober 2016 var ca. 200 ”gamle” håndboldspillere samlet i Dalumhallen til en reunion fest.

Foto: Søren Borg

Velvære starter med fødderne

- Individuel vejledning og behandling
- Peeling
- Fod- og lægmassage
- Fodanalyse og indlæg
- Tilskud til sko og indlæg efter serviceloven
- Helbredstillæg

Bestil tid!

Alle ydelser kræver
tidsbestilling

CL-fodterapi.dk

Klinik for fodterapi
Lindevej 2 b
5250 Odense SV
Tlf. 66 12 69 99

Føddernes
Sundhedscenter
Fri parkering ved døren

Byens bedste priser på:

Vingaver
Købmandskurve
Værtindegaver

Vi ses i
**HOLTE VINLAGER
ODENSE.**

Dalumvej 59B 5250-Odense SV
T/ 6313 0100 E/ odense@holtevinlager.dk

Niels Therkildsen

Rolf krakes Vej 29
Bolbro
5200 Odense V

Tlf: 66 16 90 73

Email: info@OdenseData.dk

Web: www.OdenseData.dk

*Det er lige så nemt
at sende penge som at
sende en SMS*

Så nemt er det at sende penge til
dine venner, der har MobilePay:

1. Log ind
2. Tast beløb og mobilnummer
3. Send penge

MobilePay kan bruges, uanset
hvilken bank du har. Læs mere om
vilkårene på MobilePay.dk

Hent MobilePay i App Store,
Google Play eller Windows Store

Danske Bank

**Denne annonceplads
kunne blive
din
i næste årsskrift!**

Det danske sprogs inderlige elskerinde

- om Nordens første trykte roman og dens forfatterinde

Af Anne-Marie Mai

I Dalum Sogns Historie I,2 (1961) gennemgår Jacob Hansen og Knud Mortensen en af kronens store kreditorer i det 17. århundrede Jens Lassen og hans forhold til Dalum Kloster, som han i 1662 havde fået skøde på. En gravsten over Jens Lassens bror Niels, der fungerede som forvalter på Dalum Kloster og siden endte som præsident i Nyborg, kan stadigvæk ses i Dalum Kirkes kor. Et andet konkret minde efter Lassenfamilien findes i dag på Det Kongelige Bibliotek. Det er en roman af Jens Lassens datter Anna Margrethe Lasson. Hun omtales ganske kort i Dalum Sogns Historie (s. 248-50). En mere udførlig behandling af hendes roman har Anne-Marie Mai foretaget i første bind af Nordisk kvindelitteratur, Rosinante 1993, som med forfatterens tilladelse bringes her.

Nordens første trykte roman

Leonora Christina omtaler i sin franske selvbiografi fra 1673 en række episoder fra sine rejser: "une piece digne de Romans" (dvs. et stykke, som er værdigt en roman), kalder hun en af sine rejsehistorier. Hun var meget interesseret i europæisk romanlitteratur og lod sig inspirere af romangenren i sit selvbiografiske forfatterskab. Mens Leonora Christina lod det blive ved et enkelt forsøg på at oversætte fransk romanlitteratur, bestemte Anna Margrethe Lasson (1659-1738) sig for selv at prøve kræfter med genren og skrive en prosaroman. Hendes roman Den

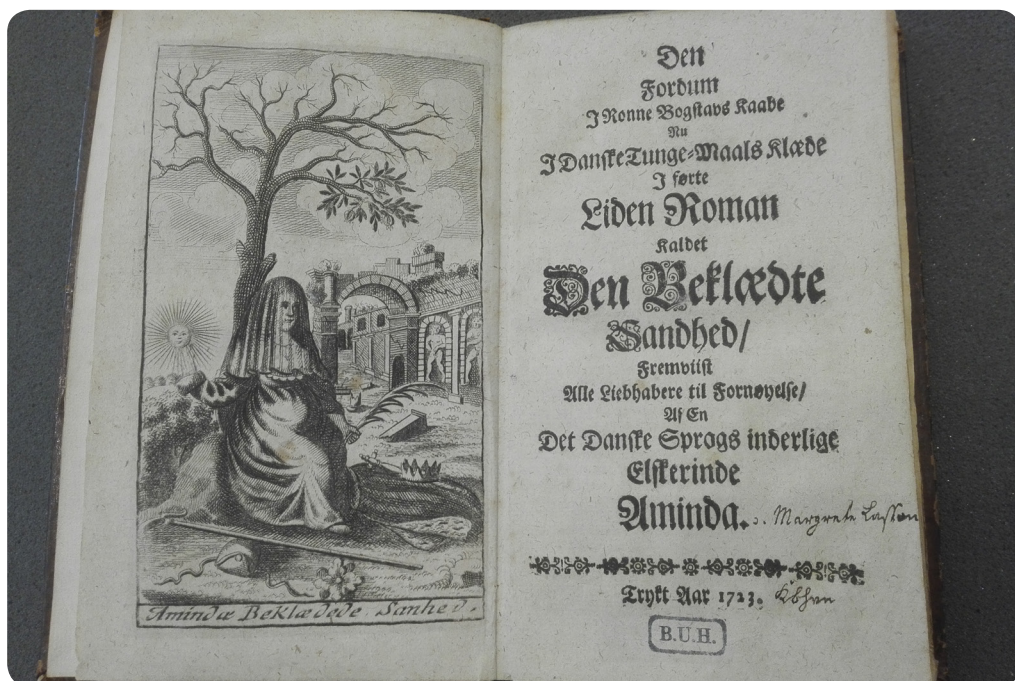
beklædte Sandhed forelå i et håndskrift allerede i 1715; den blev trykt i 1723 og er dermed faktisk Nordens første trykte prosaroman.

"Ingen Moders Siel er i Stand til at holde dens Læsning ud til Enden", skrev litteraturhistorikeren Rasmus Nyerup i 1828 om Den beklædte Sandhed, og i litteraturhistorien er romanen blevet en kuriositet, der udelukkende huskes, fordi den var en af de få hyrderomaner, der var udformet som en prosafortælling, og som blev trykt.

Den nordiske romanlitteraturs forbilleder

1600-tallets europæiske romanlitteratur var kendt i Norden, men versekunsten dominerede litteraturen fra Kingo til Holberg i Danmark-Norge og fra Haquin Spegel til Olof von Dalin i Sverige-Finland. Forsøgte nordiske forfattere sig med romangenren, skrev de verseromaner. Holberg brugte Cervantes Don Quijote, 1605-15, som et af sine forbilleder til Peder Paars, 1719-20, men resultatet blev en komisk verseroman. Først med sin latinske roman Niels Klims underjordiske Rejse fra 1741 tog Holberg fat på prosaromanen.

Den unge Uppsala-student Urban Hiärne, 1641-1724, var velbevandret i europæisk litteratur, og sammen med andre unge lærde stiftede han en hyrdeorden, der dyrkede fransk inspireret hyrdedigtning. Han skrev 1666-68 hyrdefortællingen Stratonice, der var tænkt til oplæsning for de lærde "hyrder", mens den uheldige danske tolder Søren Terkelsen brændte inde med det meste af

Titelbladet til Anna Margrethe Lassons roman fra 1723 med den lange snørklede titel og pseudonymet Det danske Sprogs inderlige Elskerinde Aminda. Dette eksemplar tilhører i dag Det Kongelige Bibliotek.

Foto: Arild Hagensen

sin oversættelse af den franske Honoré d'Urfés kæmperoman *L' Astrée*. Søren Terkelsen fik til gengæld succes med sin udgivelse af *Astree Siunge-Choer* i 1648. Her samlede han oversættelser af tyske hyrdeviser sat i let tilgængelige melodier. Først omkring midten af 1700-tallet kom den fiktive prosa for alvor til Norden i form af moralske fortællinger, pædagogiske romaner og rejseromaner, men denne prosa søgte ikke – som Anna Margrethe Lasson – sine forbilleder i 1600-tallets hyrderomaner og heroisk galante romaner.

Forbillederne for den nye prosa var klassicismens essayistiske og pædagogiske prosa. I 1742-44 udsendte Jakob Mörk og Anders Törngren den første trykte svenske prosaroman *Adalriks* og *Giöthildas*

Äfwentyr, et værk om kongelig opdragelse i stil med Fénelons *Les Aventures de Télémaque*, 1699, der pædagogisk demonstrerede, hvorledes en fyrste burde optræde i krig og fred. Fénelons tradition blev i Danmark taget op af den pietistisk orienterede hofpræst Erik Pontoppidan, der ligeledes i 1742 udgav sin religiøse opdragelsesroman *Menoza I-III*.

De kvindelige forfattere og deres genrer

De få kvindelige forfattere, der var samtidige med Lasson, skrev som Dorothe Engelbretsdatter salmer eller som Sophia Elisabet Brenner lejlighedsdigte og religiøse digte. Fru Nordenflycht, der skrev i perioden efter Lasson og Brenner, fandt ideer og og idealer hos de franske

Illustration fra Lassons roman Den beklædte Sandhed, om hvilken litteraturhistorikeren Rasmus Nyerup sagde: "Ingen Siel er i Stand til at holde dens Læsning ud til Enden".

Foto: Arild Hagensen

precioser, men hun tog ikke deres pro-
sagenrer til sig. Nordenflychts genrer var
hyrdedigtet, lejlighedsdigtet og det lærde
digt. I 1600- og 1700-tallet fandtes en
betragtlig kvindelig litteratur i form af
selvbiografier, dagbøger og personlige
dokumenter, men denne selvbiografiske
prosa tjente først og fremmest religiøse
og praktiske slægtshistoriske formål og
var kun undtagelsesvis inspireret af den
fiktive prosa således som Leonora Chri-
stinas selvbiografiske værker.

Anna Margrethe Lasson havde forskel-
lige ambitioner og ideer med sin roman.
Hun ville underholde sin læser, demon-

strere kvinders evner for at skrive, og hun
ville yde sit litterære bidrag til det danske
modersmål.

Anna Margrethe Lasson blev født i
København kort efter Karl X Gustafs mis-
lykkede storm på byen og opholdt sig i sin
barndom bl.a. på Dalum Kloster på Fyn.
Som voksen boede hun i Priorgården i
Korsgade i Odense sammen med en yngre
gift søster. Her arbejdede hun på sin "li-
den Roman". Et håndskrift forelå i 1715,
og i en utrykt tilegnelse til Frederik IV
optrådte forfatteren under sit eget navn,
men stavet bagfra ("Ateragram Nossal",
og hun angav, at manuskriptet var fundet
i Dalum Kloster. I 1723 blev romanen
trykt under pseudonymet "Det danske
Sprogs inderlige Elskerinde Aminda".

På titelbladet præsenteres Den be-
klædte Sandhed som Amindas oversæt-
telse af gamle runer:

"Den/ Fordum/ I Ronne Bogstavs
Kaabe/ nu/ I Danske Tunge-Maals Klæ-
de/ I førte/ Liden Roman".

Naturvidenskabsmanden og oldgran-
skeren Ole Worms indsamling af rune-
indskrifter og lærde studier af runer og
gamle islandske håndskrifter i midten af
1600-tallet kan have givet Lasson ideen til
at foregive, at romanen var et runeskrift,
fundet i Dalum Kloster. I en tilskrift til
romanen fremhæver Lasson/Aminda, at
hun fremviser romanen for læseren af
kærlighed til det danske sprog og for at
styrke og fremme sproget:

"Jeg seer at mange af mine Lands-
mænd legger meere Flid paa at vide frem-
mede Sprog end deris eget/ saa de fleste
neppe veed at Tale mindre skrive noget
udi deres eget Maal/ hvor i der dog findes
lige saa megen Godhed og Behagelighed
som i noget andet Tungemaal".

Også i denne udredning omkring modersmålet spores 1600-tallets interesse for sprog og sproghistorie. Peder Syv, Henrik Gerner, Ole Worm og de kvindelige adelige visebogsanlæggere og bibliotekssamlere arbejdede med en omfattende udforskning af det danske sprog, af grammatik, viser og ordsprog, og selve baroklitteraturen var kendetegnet af bestræbelser på at skabe en dansksproget digtning ud fra de klassiske verseregler.

Isenesættelsen af Den beklædte Sandheds tilblivelseshistorie brugte Lassen samtidig til et forsvar for kvinders evner som forfattere. Hun pointerer i sin tilskrift, at den i nutiden så berømmede "gamle" litteratur talte til mange kvinder:

"Jeg bekiender vel/ at jeg her udi har begaaet noget/ som for mit Kion er u-

sædvanligt/ i det jeg i steden for at slide aad paa min Syenaal/ har afskaaret min Pen/ og det er den Dom/ de misunderlige som ey selv formaaer at udrette det/ de af mig laster/ over mig kand fælde/ vil dog ey formode alles Meening med nogle u-erfarnis skal overeens Stemme/ naar de erindrer dem hvad berømmelige Gierninger Qvinde kionnet som Semiramis/ Dido/ Tamiris/ Sapho og andre fleere/ baade i gamle Tiider/ og hidintil i alle Stænder har forrettet".

Romanen hævdede sin plads i en tradition af berømmelige kvindegerninger og skulle med sin sindrige, men alligevel let gennemskuelige tilblivelsesfiktion placeres på et interessant, dunkelt punkt mellem fortid og nutid.

Handlingen i Lassons roman foregår mange steder både i Rom, Persien og Danmark. I sidstnævnte land bl.a. på øen Nyf og på lokaliteten Mulad.

Foto: Lars Hagensen

En nøgleroman?

Lasson ville fornøje og underholde alle "Liebhavere" af romankunsten. Det er "icke noget at bygge din Religions Troe paa/ som bliver dig hengivet/ det er en Historie til din Tids Fordriv". Det er dog ingen "løgnagtig Fabel", for bag de forskellige romanfigurer skjuler sig "sande Personer". Den beklædte Sandhed er efter fransk forbillede en nøgleroman. Den franske Madeleine de Scudérys præciøse kærlighedsromaner fra midten af 1600-tallet, bl.a. *Artamène ou Le Grand Cyrus*, 1648-53, var Lassons forbillede.

Hos Madame Scudéry fandt læserne berømte mænd og kvinder afbildet i eksotiske og eventyrlige omgivelser og forklædninger, involveret i en kompliceret handlingsgang omkring idealet for menneskeligt samvær: den præciøse selskabelighed og den åndeliggjorte kærlighed.

Sandsynligvis var Lasson bekendt med de tyske oversættelser og bearbejdninger af den franske præciøse litteratur. Den beklædte Sandheds tyske ordstillinger og sprog vendinger tyder på, at hun har kendt Philip von Zesens oversættelse af Madame de Scudéry's fortælling *Ibrahim* fra 1641.

I overensstemmelse med de europæiske forbilleder henlagde Lasson romanen til en fjern, eksotisk fortid, nemlig oldtiden, men brugte kendte personer som modeller for sine figurer. Geografisk lod Lasson sceneriet skifte mellem Rom, Persien og Danmark, og danske byer og lokaliteter optrådte stavet bagfra. Således stod "Nyf" for Fyn, "Mulad" for Dalum, "Snesa" for Assens og "Nalis" for Sjælland.

Romanens historie om kærligheden mellem prins Leonque fra Nalis og den skønne kongedatter Diana har en vis

lighed med det i Lassons samtid kendte og omtalte ægteskab mellem Christian V's bror prins Jørgen og den engelske prinsesse Anne i 1683.

Den beklædte Sandhed er dog ikke nogen gennemført nøgleroman. Det elskende par havde blot en vis lighed med den danske prins og den engelske prinsesse, og de politiske forviklinger i forbindelse med deres ægteskab indgik som stof i romanen sammen med portrætter af forskellige hoffolk og royale personligheder, bl.a. Frederik IV, der hos Lasson optrådte under navnet "Sigefrid".

Mange udviklede handlingstråde krydsede spor i Den beklædte Sandhed, og undervejs glemte Lasson flere af personerne og intrigerne. Men en overordnet idé for romanen lader sig opspore. Lasson prøver at skildre forskellige geografiske og åndelige lokaliteter som modsætninger til hinanden: riddernes og krigernes Rom, en ren mandsverden, hvor Diana opholder sig i et fængselslignende eksil hos kejseren, der vil tvinge hende til at gifte sig med sin søn Javano; Persien, hvorfra Dianas moder, dronningen, blev fordrevet efter barbariske intriger og slægtssammensværgelser, og endelig den fjerntliggende hyrdestad i provinsen Nyf, dvs. Fyn, et landskab af frihed uden noget fyrstedømme, hvor mænd og kvinder kan mødes, og hvor Leonque og Diana forenes.

Hyrdelivets sjælelandskab

I beskrivelsen af hyrdestaden udfolder Lasson den præciøse forestillingsverden. Natur og åndfuld civilisation forenes i hyrdelivets skønhed: "megen Lystighed blef dreven hver Dag udi den ganske Egn hvor jeg kom", fortæller Leonques

følgesvend Drokan, og efter mange gen-vordigheder mødes de elskende.

Historien om de elskende giver Lasson lejlighed til at beskrive kærligheden som en række højt krævende følelsesoplevelser og tilstande. Feber, fortvivelse og døds-længsel hærger de elskende, der forklædte går fejl af hinanden, tror hinanden døde og bliver ofre for utallige intriger og forvekslinger.

"Ach! at dog Kierlighed saa fuld af Plager er", synger Diana, og hun digter om, hvorledes hjertet "er i Sorrigs Fængsel sat... Dets Sted er fyldt med ach oc Smerte". Det er Kærligheden, der giver romanpersonerne psyke og selvbevidsthed, men kun i forholdet til den elskede kan psykens dybde og følelsesrigdom åbenbares. Romanens mange forklædnings- og forvekslingsscener symboliserer, hvorledes de elskende må skjule og tilsløre deres følelser over for en kold og beregnende omverden. Først i landskabet på Nyf og i hyrdernes primitive dragt kan de erklære sig for hinanden.

I skildringen af Nyf skaber Lasson overensstemmelse mellem det indre sjæl-landskab og den ydre natur. Natursceneriets kilder, yndige skove, tætte krat, duftende blomster og dybe huler bliver et spejl for de fysiske og psykiske begivenheder imellem de elskende.

I den erotiserede natur drømmer Leonque om sin elskede, og hun overgår naturen i ynde: "hendis Hvidhed beskiemmede de nys udsprungne Lilliers; hendis Haar som Sølf af en u-gemeen Lengde; hendis Øjnes Ild formaaede jeg icke fuldkommelig at betragte/ dog saae jeg vel/ at deris Blaahed overgaar den dejligste Skye paa Himelen; hendes Krop overmaade rank og u-sigelig smal; hendis

Hænder smaa oc glatte/ at mand skulde holde dem for at være udarbejdet af hvid Vox".

Da Leonque dør i kamp mod Javano søger Diana tilflugt i gudinden Dianas tempel, et symbol på prinsessens egen krop. I templet ofrer kyske jomfruer kærlighedsgaver, duer og blomster til gudinden og lytter til hendes spådomme.

Lassons reflekterede forhold til naturen, hendes arrangement af natursceneri og hyrde-tableauer har den elegante rokokos præg, men når hun gør naturen til fysisk og psykisk symbol på kærlighedens forskellige tilstande, får hendes romantisk ligheder med en langt senere romantisk forestillingsverden. Som hos de romantiske digtere er kærligheden hos Lasson skelsættende og alvorlig; kærligheden giver mennesket sjæl, den rummer muligheden for forvandling og død.

Trods den første danske litteraturhistoriker, Rasmus Nyerups advarsel er det umagen værd at holde ud med Lassons 235 sider store roman. Den er en del af begyndelsen til 1700-tallets nye verdslige litteratur, selv om Lassons forbilleder er 1600-tallets hyrderomaner og heroisk galante romaner. Det danske sprogs inderlige elskerinde skulle snart få efterfølgere, der ihærdigt ville dyrke nordiske modersmål.

Anne-Marie Mai er professor på Institut for Kulturvidenskaber Litteratur på SDU og forfatter til en lang række bøger og artikler

Det sker i Hjallesø Kirke

Foruden højmesser, gudstjenester og familiegudstjenester kan man deltage i:

Babysalmesang, sangaftner, koncerter, sogneaftner med foredrag, studie- og læsekredse, filmklub, tirsdagsklub med foredrag, fredagscafé første fredag i måneden.

Endvidere kan man gå til:

Kor (vi har både børnekor, ungdomskor og voksenkor).

Hjallesø Kirke, Hjallesøgade 25, 5260 Odense S

Tlf. 66 15 25 20, mail: kirkekontoret@hjallesøkirke.dk

Foreningen vil gerne have flere medlemmer

Kender du en, så kontakt:
Kasserer Henning Jespersen
på mobil 40 37 27 14 eller
pr. e-mail: rebo@stofanet.dk

Erindringer om mit arbejdsliv 1964-2012

Af Leif Stendahl

De Forenede Automobilfabriker

I juni 1964 forlod jeg Tingløkkeskolen med en realeksamen med et rimeligt resultat.

Jeg skulle nu finde en læreplads, og valget faldt på De forenede Automobilfabriker i Pjentedamsgade, og hvorfor nu det?

Der var jo andre muligheder i disse tider, hvor jeg også havde mulighed for at komme i lære som speditør. En god kammerat var imidlertid blevet ansat året før, og han talte godt om virksomheden, og hans far, der var pedel m.m., var af samme opfattelse.

Jeg startede som kontorelev den 1. august 1964 på værkstedskontoret, hvor jeg tilbragte det første år. Arbejdet var meget varieret og for en ung mand meget interessant.

Da jeg blev 18 år, sørgede firmaet for, at jeg fik et kørekort, så jeg kunne være behjælpelig med transport af kunder, der havde indleveret deres bil til reparation. Derudover fik jeg et godt kendskab til fakturering, lønninger til mekanikere og ikke mindst overslag til forsikrings-selskaberne vedr. skader.

De sidste to år var jeg beskæftiget i hovedafdelingens bogholderi, salgs- og reklameafdeling og endelig i reservedels- og tilbehørsafdeling.

I min tid i reklameafdelingen havde jeg mange opgaver til pressen, testkørere, racerkørere og ikke mindst Jyllandsringen, hvor alle nye Austin-modeller blev

prøvekørt og testet inden offentliggørelse i medierne.

Det sidste læreår tilbragte jeg i reservedelsafdelingen, hvor jeg fik min første viden om EDB.

Ved statustid blev alle reservedele registreret på hulkort, som efterfølgende blev afleveret hos IBM i Vestergade, som skrev alle oplysninger ud på lange lister.

Efter endt læretid bestod mit arbejde hovedsageligt i bestilling af reservedele i England, hvilket foregik på telefax, som var ret epokegørende på det tidspunkt. Dette medførte adskillige telefonsamtaler med fabrikken i England, hvilket forbedrede mit skoleengelsk ganske betydeligt.

Dalum Kommune

Det var med blødende hjerte, at jeg forlod virksomheden i 1968 til fordel for et assistentjob i Dalum Kommunes skattevæsen.

Man stod overfor indførelsen af kildeskatten i 1970 samtidig med en kommunesammenlægning, så der ventede mange og nye opgaver i kommunerne. Alle borgere skulle forsynes med skattekort, da man nu skulle betale skat "ved kilden". Dette medførte adskillige henvendelser fra borgerne og som regel med ændring af skattekortet til følge. Vi var 6 personer, der blev installeret i sogneråds-salen udelukkende med det formål at lave skattekort. Alt blev lavet manuelt de første år. Utrolig spændende at være en del af en helt ny verden indenfor personbeskatning.

Som nævnt stod også en kommunesammenlægning for døren, og en del af personalet på Dalum Rådhus måtte pakke sammen og flytte til Odense Rådhus

den 1. april 1970. Det var endnu engang med blødende hjerte, at man skulle skifte arbejdsplads, men det skulle vise sig ikke at blive så ringe endda.

Dalum Kommune slukkede og lukkede med en fantastisk fest på Restaurant Næsbyhoved Skov.

Odense Kommune

Jeg blev placeret på kildeskattekontoret på Odense Rådhus, 1. sal værelse 117 med udsigt til Brockmanns hjørne, der kort tid efter blev revet ned. Det var således med lukkede vinduer hele sommeren og alligevel en støvet omgang. Vi blev taget rigtig godt imod af de eksisterende medarbejdere i forbindelse med et flot traktement i rådhusets kantine, hvor der var mulighed for at hilse på de nye kolleger fra Tarup, Næsby m.m.

Jeg blev leder af rode 5¹ for personer med fødselsdag 21-25, og det var alle former for ekspedition samt ændring af skattekort, som fortsat foregik manuelt.

Vissenbjerg Kommune

Jeg blev kontaktet af en god kammerat, som var blevet ansat på skattekontoret i Vissenbjerg, om et ledigt job som arbejdsgiverkontrollør og regnskabsligner. Jeg sprang til, men det blev en forholdsvis kort fornøjelse på ca. 6 måneder. Jeg havde meget svært ved at indordne mig under en mindre kommunes kultur, hvor man skelnede til den enkelte skatteydere personlige forhold og derved tilsidesatte lovens bogstav. Jeg vendte hurtigt tilbage til Odense Kommune.

*Regionschef Flemming Kusk ønsker Leif Stendahl tillykke med 25 års jubilæet ved KMD i 2005.
Foto: Leif Stendahl*

¹I Odense Kommune var en rode en del af skattekontoret. Rode 5 var den kasse, hvor personer, der var født den 21. – 25. i en måned, skulle henvende sig angående sine skatteforhold

Møde hos Kommunedata (KMD) i 1993, hvor Ringe Kommune indgik som "Partnerkommune". Fra venstre ses Ole Nørremølle, KMD, regionschef Verner Bækholm, KMD, kommunaldirektør Stig Woidemann, Ringe, økonomichef Henning Jespersen, Ringe og salgschef Leif Stendahl. Foto: Ringe Lokalhistoriske Arkiv

Odense Kommune

Det var vante opgaver og omgivelser, som passede mig glimrende.

Senere flyttede vi til stueetagen værelse 6, men med uændrede arbejdsopgaver, og det foregik fortsat manuelt. Efterfølgende fik man de første EDB-terminaler med skatteprogrammer fra Kommunedata. Her fik jeg senere fornøjelsen af at være testperson og blev transporteret til og fra Aalborg flere gange om året.

I midten af 1970'erne var der planer om, at skatteforvaltningen skulle flytte til nye lokaler på Tolderlundsvej, hvor Odense Kommune havde erhvervet Thrige-Titans tidligere administrationslokaler. Jeg blev på vegne af ekspeditionskontoret placeret i et udvalg, som skulle indrette de nye lokaler og forestå den kommende udflytning. En stor og enormt spændende opgave.

Vi flyttede i 1977 til Skattehuset på Tolderlundsvej, hvor jeg blev leder af ekspeditionens røde 2, og EDB blev nu en væsentlig del af hverdagen.

En tidligere kollega fra skattevæsenet blev ansat ved Kommunedata, og jeg blev i disse år en mere integreret del af arbejdet med EDB og Kommunedatas skattesystemer. Jeg blev således tilbudt en stilling som skattekonsulent ved Kommunedata, som jeg tog imod på trods af, at en stilling ved Svendborg Kommune ventede på mig. Det var ikke velset i Svendborg.

Kommunedata/KMD

Jeg tiltrådte den 1. februar 1980 på Pallogården i Grønlandsgade, og i efteråret 1980 flyttede firmaet til Niels Bohrs Alle. Jeg blev i virksomheden de næste 32 år.

Jeg startede som sagt som skattekon-

KMD's afdeling i Odense, hvor Leif Stendahl arbejdede i 32 år.

Foto: Leif Stendahl

sulent, og min fornemste opgave var at sørge for, at de 32 kommunale skatteforvaltninger på Fyn fik terminaler med tilhørende skatteprogrammer, der var medvirkende til at lette arbejdet for de ansatte. Jeg havde jo selv været gennem udviklingen i Odense Kommune og vidste i al beskedenhed, hvad det gik ud på.

Straks efter gik Kommunedata i gang med udviklingen af nyt skattesystem, som havde til opgave at mindske opgaven med ligning af primært lønmodtagere og senere også erhvervsdrivende. En stor og tidskrævende opgave, men også enormt spændende. Jeg var i den forbindelse ansvarlig for alle brugertests og deltog i diverse arbejdsgrupper under Kommunernes Landsforening, Skatteministeriet m.m. En overgang tilbragte jeg 2-3 dage om ugen i hovedstaden.

I 1988 blev jeg kommunekonsulent og havde ikke mere kun ansvaret for skat-

tesystemer men for hele Kommunedatas systemportefølje. Senere blev titlen ændret til salgschef og kundechef.

Denne udnævnelse medførte senere, at jeg blev sekretær i et udvalg af kommunale topfolk primært borgmestre. Kommunedata var ejet af de danske kommuner, og borgmestrene m.m. var meget opmærksomme på, hvad der foregik i virksomheden. Det medførte, at jeg i adskillige år havde ansvaret for, at dette udvalg kom på studietur til den ganske verden for at få indblik i, hvad der rørte sig i IT-verdenen generelt, og i den kommunale IT-verden i særdeleshed. Jeg har således haft fornøjelsen at rejse i USA flere gange og set det meste af Europa i hyggeligt samvær med specielt de fynske politiske topfolk.

I 2007 skulle vi have endnu en kommunesammenlægning, så landet fremover skulle styres af kun 98 kommuner (tidli-

gere 273). Det var IT- mæssigt en kæmpe opgave, som KMD hjalp kommunerne igennem på fornemste vis. Det var så flot en opgave, at Kommunernes Landsforening besluttede, at KMD skulle sælges, og en kapitalfond blev den fremtidige ejer. Dette bevirkede en generelt ændret struktur og kultur i virksomheden, og i 2010 skulle salgsenheden indskrænkes. Jeg tilbød at forlade min stilling og fik tilbudt et job i udviklingssektoren de sidste par år af mit arbejdsliv.

Det var noget ganske andet arbejde, idet jeg i næsten 30 år havde haft et udadvendt job. Det var på ingen måde et kedeligt job, men ganske anderledes. Det var fortsat Odense, der var min arbejdsplads, og de sidste par år havde jeg fornøjelsen at være med til at skrive en bog om KMD-Odense gennem 40 år.

Det var stort set afslutningen på en lang og meget interessant epoke, hvor jeg har haft fornøjelsen at følge IT-udviklingen fra ”dumme” terminaler til stationære og bærbare PC’ere, laptops og smartphones. Dertil kommer indførelsen af kildeskat og ikke mindst 2 kommunesammenlægninger. Jeg har således ikke noget til gode.

Leif Stendahl er næstformand i Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Kilde:

Anders W. Berthelsen og Erling Dydenborg: Viden til Tiden – Historien om KMD Odense

LAUST VVS & BLIK

Rosenvænget 25 . 5250 Odense SV
Tlf. 65 91 08 19/20 47 65 48
www.laustvvs.dk

KVALITETSGARANTI
FOR GODT HÅNDVÆRK

"Kold er død idag"

Af Lars Hagensen

I 1966 udgav det danske postvæsen et frimærke i anledning af Kolds 150 års dag. Selv om Kolds tanker stadig har betydning for den danske forståelse af skolens undervisning, så forløb 200 års dagen stort set ubemærket – dog ikke i Dalum og Hjallese. Foto: Lars Hagensen

Kolds 200 års fødselsdag

Den 29. marts 2016 var det 200 årsdagen for skolemanden Christen Kold fødsel. Tilbage i 1966 havde Kolds 150 års dag påkaldt sig stor opmærksomhed, bl.a. markeredes begivenheden med et 50 øres frimærke med Kolds portræt.

Her i 2016 henrandt dagen i forholdsvis ubemærkethed bortset fra nogle enkeltstående arrangementer. Et af arrangementerne fandt sted på Dalum Kirkegård, hvor godt 100 mennesker sammen med repræsentanter fra Kold College, Lokalhistorisk Forening og Dalum Kirke lagde en krans ved Kolds grav.

Tidligere på dagen havde forstander Jens Munk fra Dalum Landbrugsskole, Kolds oprindelige højskole, lagt en bu-

ket på stifterens grav. Efterfølgende var Dalum menighedsråd vært for en aften med foredrag om Kold, og skuespilleren Agnethe Bjørn afsluttede arrangementet med at fortælle Kolds egen fortælling fra 1865 "Historien om Lille Mis".

En meget kort notits

Om Christen Kolds fødsel i Thisted vides af gode grunde ikke ret meget. Et opslag i kirkebogen fortæller, at han var søn af skomager Mikkell Christensen Kold og hustru Kirsten Marie Christensdatter Jannerup. Allerede dagen efter fødslen, den 30. marts 1816, var han blevet "confirmeret" i hjemmet, dvs. hjemmedøbt og siden den 22. maj fremstillet i Thisted Kirke.

Christen Kold skulle ikke få et langt liv, faktisk levede han blot nogle få år længere end forældrene, der døde i henholdsvis 1864 og 1861. Foregik fødslen således i ubemærkethed, så blev Kolds død og efterfølgende begravelse derimod omtalt i landets aviser og blade. I Fyens Stiftstidende kunne man torsdag den 7. april 1870, dagen efter dødsfaldet, øverst på side 3, dog kun læse følgende meget korte notits under rubrikken Bekjendtgørelser:

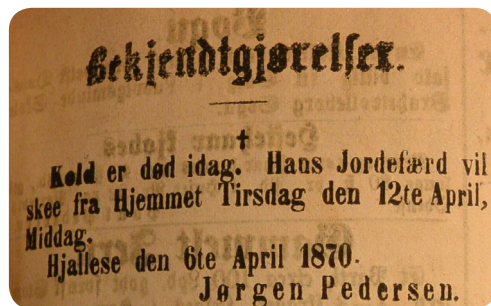

Foto: Lars Hagensen

Normalt var samtidens meddelelser i Fyens Stiftstidende om dødsfald mere gavmilde med oplysninger. Afdøde blev nævnt både ved fornavn og efternavn og som regel fulgte et par ord, der beskrev sygelejet, især hvis det havde været langvarigt. Udsyngning fra hjemmet var almindelig, medens begravelseshandlingen normalt blev berammet til at foregå fra kirken umiddelbart efter.

Meddelelsen om en af Danmarks største skolemænds bortgang adskiller sig således på flere måder fra de gængse meddelelser. Den afdøde nævnes i bekendtgørelsen kun ved efternavn, der er heller ingen angivelse af alder (han var dog kun 54 år), et længere sygdomsleje bliver heller ikke nævnt (Kold havde været alvorligt syg og sengeliggende siden juletid), begravelseshøjtideligheden skal foregå fra den afdødes eget hjem (ikke fra sognets kirke), og endelig angives der ikke andet tidspunkt for højtideligheden end datoen den 12. april ved middagstid. Underskriveren af dødsannoncen er ikke Kolds nærmeste, den efterladte hustru Kirstine.

Når højskoleforstander Christen Mikelsen Kold alene bliver nævnt ved efter-

navn, beror det sandsynligvis på, at han har været et så kendt navn i sin samtid, at en nærmere præsentation blev anset for unødvendig.

Når jordefærden skulle foregå fra Kolds hjem på Højskolen, kunne det måske være ud fra den overvejelse, at man med rette kunne forvente flere deltagere end den lokale kirke i Dalum kunne rumme. Hvilket viste sig at holde stik! Og ønskede man at tage del i afskeds-højtideligheden, ja så var det nok bare under alle omstændigheder en god ide at komme i god tid – før middag!

Underskriveren af meddelelsen er ikke den unge enke Kirstine, f. Jakobsen (1844-1902), som Kold lidt overraskende en eftermiddag nogle år tidligere havde giftet sig med i Fangel Kirke, men derimod højskolelærer Jørgen Pedersen (1841-1920). Pedersen, der først havde været elev på Kolds Højskole i Dalby og nu var lærer på Dalum Højskole, havde stået for driften i forbindelse med, at Kold tidligere var blevet alvorligt syg.

Efter Kolds død var Jørgen Pedersen i nogle år med til at videreføre højskolen.¹

Dødsbøger.			Dødsbøger.		
Dødsdagen.	Begravelsesdagen.	Den Dødes Navn og Tilnavn.	Dødsbøger.		
1870	1870	L. G. G. G.	Dødsdagen.		
1870	1870	Christen Mikelsen Kold	Begravelsesdagen.		
1870	1870	Peder Jørgensen	Dødsdagen.		

Sognepræst P.A. Holms notering af Christen Kolds død i kirkebogen over døde i Dalum. Kold er nummereret som nr. 1.
Foto: Statens Arkiver Online

¹Om Jørgen Pedersen, se Inger Poulsens hjemmeside <http://www.impoulsen.dk/startside.htm>

Inger Poulsen: "Glimt fra Dalum Højskole" i Dalum-Hjallese Lokalhitoriske Forenings årsskrift 2010, side 21 - 27

”Ikke en skolevirksomhed af den almindelige Beskaffenhed”

Kolds indsats og eftermæle er stadig i vor tid omgærdet med respekt. Det var den også i samtiden, men hans tanker og ideer var allerede dengang omdiskuteret. Og som det ofte kan være med store personligheder, så havde Kold også sine sære sider.

Derom er der bevaret en del erindringer. I en nekrolog, som Stiftstidende bragte den 8. april 1870, lader forfatteren N. disse sider ved Kolds personlighed skinne igennem:

I Onsdags afgik ved Døden Stifteren og Bestyreren af Dalum Folkehøjskole, Chr. Mikkelsen Kold. Den Afdøde har selv fortalt sit Livs Historie paa Vennemødet i Kjøbenhavn den 10de og 11te September 1866, og denne Levnetsfortælling er optagen i den Beretning om Mødet, som blev udgivet af Kristian Køster. Vi skal efter denne Beretning gjengive de væsentligste Træk af Kolds Liv. Christen Mikkelsen Kold er født den 29de Marts 1816 i Thisted, hvor hans Fader var en fattig Skomager.

I sin Barndom lærte han kun lidet i Skolen, men hans Moder og nogle gamle Koner deri Byen satte hans Phantasi i en livlig Bevægelse ved deres Fortællinger, Sagn og Spøgelseshistorier, og herved blev han først ledet paa den Tanke, at det er ved Fortælling eller det levende Ord, at man skal indvirke paa Barnet, og at det Stof, som fortrinsviis skal benyttes, maa være det ovenfor nævnte.

Hans Forældre havde bestemt, at han skulde lære Faderens Haandværk, men da han var keitet, blev han erkjendt for at være udygtig dertil, men god nok til at være ”Degn”, en Livsstilling, som var meget

foragtet i Moderens Øine og heller ingenlunde kom til at staa høit i Sønnens, thi hans Bestræbelser gik netop ud paa ”at slaae Degnene ihjel” og at skabe Friskolelærere.

I sit 18de Aar kom han paa Snedsted Seminarium, men den Dannelse, han fik der, satte han ingen Priis paa, hvorimod han fremhæver den Indflydelse, som Peder Larsen Skreppenborg fik paa ham ved et Besøg i Snedsted, hvorved han blev christelig vakt, medens Folk beklagede ham som En ”der var gaaet fra Forstanden”.

Efter Seminarietiden var han i nogle Aar snart Huuslærer, snart offentlig ansat, men han kunne ikke komme frem i den offentlige Almueskole, fordi, som han selv siger, han ikke vilde lade Børnene lære Balles Lærebog udenad paa Ramse, en Fordring, som vi for resten ikke vide, at der nogensteds eller nogensinde er bleven gjort. Han tyede derfor ned i Sønderjylland, hvor han under Provst Rehboffs Tilsyn nok kunde nære sig paa det christelige Omraade, men her blev hans ”Folkelighed” en Anstødssteen, da Provsten ikke kjendte noget til den Folkeaaand, som Kold vilde have Børnene indgivet ved Læsningen af Ingemanns Romaner.

Han besluttede da at reise til Amerika, men kom i stedet for som Tjener med Pastor Hass til Smyrna, hvor han nogen Tid ernærede sig ved Bogbinderarbejde. Efter 5 Aars Fraværelse kom han i 1847 tilbage til Danmark. Fra den Tid arbejdede han paa at faae en Folkehøjskole oprettet efter sine egne Tanker, og han naaede sit Maal ved Birkedals og Grundtvigs og flere andre bekjendte Mænds Medvirkning, først i Ryslinge, siden i Dalby paa Hindsholm og saa paa Hjallesø Mark ved Odense.

Paa det sidste Sted havde hans Skole stor Fremgang; den var om Vinteren besøgt af omtrent 100 unge Bønderkarle, især fra

Jylland, sidste Vinter, indtil Kold omtrent ved Juletid blev syg, talte den endogsaa 150 Elever, om Sommeren af Bønderpiger og i Høstferien af Skolelærere, især dem, som arbeide i Friskolen.

Som bekjendt var den Afdødes Skolevirksomhed ikke af den almindelige Beskaffenhed, idet den ikke gik ud paa at bibringe de Unge Kundskaber, men, som han siger i sin Selvbibliografi, at "beaande" dem, hvilket han vilde opnaa ved de saakaldte "folkkelige" Foredrag, hvoraf han holdt et hver Dag. Kold blev allerede som Barn kaldt "en sær En", "en aparte Fyr", og at svare til disse Betegnelser satte han bestandig en Ære i, men hans Særhed var ikke noget Paataget; den var begrundet i hans selvstændige Udvikling, der, naar den ikke forledte ham til haarde og ubillige Domme, gjorde et velgjørende Indtryk." N

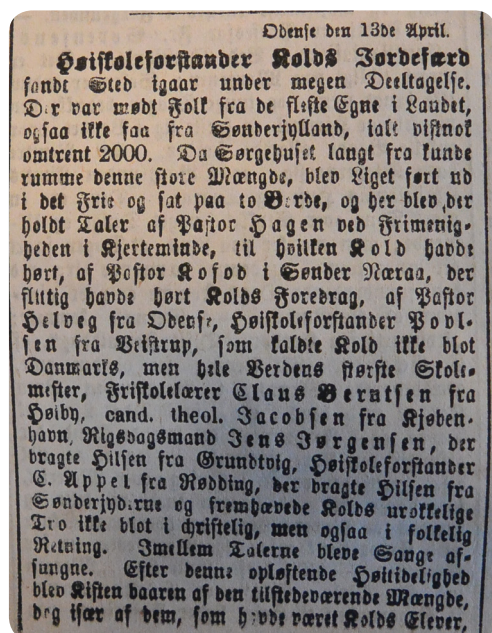
Begravelsen

Tirsdag den 12. april ved middagstid havde en tusindtallig skare samlet sig for at deltage i Christen Kolds begravelse. Den gule egetræskiste stod dækket af krans². I Fyens Stiftstidende kunne man dagen efter begravelsen læse følgende reportage:

Odense den 13de April.

Høiskoleforstander Kolds Jordefærd fandt Sted igaar under megen Deeltagelse. Der var mødt Folk fra de fleste Egne i Landet, ogsaa ikke faa fra Sønderjylland, ialt vistnok omtrent 2000. Da Sørgehuset langt fra kunde rumme denne store Mængde, blev Liget ført ud i det Frie og sat paa to Borde, og her blev der holdt Taler af Pastor Hagen ved Frimenigheden i Kjerteminde, til hvilken Kold havde hørt, af Pastor Kofod i

Sønder Næraa, der flittigt havde hørt Kolds Foredrag, af Pastor Helveg fra Odense, Høiskoleforstander Povlsen fra Veistrup, som kaldte Kold ikke blot Danmarks, men hele Verdens største Skolemester, Friskolelærer Claus Berntsen fra Høiby, cand. theol. Jacobsen fra Kjøbenhavn, Rigsdagsmand Jens Jørgensen, der bragte Hilsen fra Grundtvig, Høiskoleforstander C. Appel fra Rødding, der bragte Hilsen fra Sønderjy-

Mange aviser og blade landet over berettede om det store begravelsesfølge, som var mødt op til Christen Kolds begravelse. Her et udsnit af reportagen i Fyens Stiftstidende den 13. april 1870.

Foto: Lars Hagensen

derne og fremhævede Kolds urokkelige Tro ikke blot i christelig, men ogsaa i folkelig Retning.

Imellem Talerne blev Sange afsungne. Efter denne opløftende Høitidelighed blev Kisten baaren af den tilstedeværende Mængde, dog især af dem, som havde været Kolds Elever, den hele over ¼ Miil lange Vei fra Høisko-

²Harald Holm i Illustreret Tidende 1870, nr. 556, s. 291.

len til Dalum Kirkegaard. Her holdt Pastor Holm fra Dalum en Tale, der i følgende Sætning: "Kold var sendt fra Vorherre som en levende Indsigelse imod Skinvasen Løgn og Død, og vi gjøre Indsigelse imod, at Kold er død"³ indeholdt Hovedtanken i de fleste foregaaende Taler; at den sidste Deel af den gjengivne Sætning blev udlagt saaledes, at Kolds Gjerning vil vedblive at bære Frugt iblandt os, er en Selvfølge. Jordpaakastelsen forrettedes af Pastor Hagen. Den hele Jordefærd havde varet fra Kl. 11 $\frac{3}{4}$ til 3.

Christen Kolds og hustru Kirstines gravsted bag Dalum Kirkes kor. Den 16. marts 2016 mindedes godt 100 mennesker Kolds 200 års dag med kransenedlæggelse og efterfølgende Kold-aften i kirkens sognehus.

Foto: Kristian Isaksen

I Hanne Engbergs udførlige værk om Kold fra 1985 er det væsentligste i de ovennævnte taleres mindeord ved begravelsen gengivet.

Inden den kransesmykkede kiste⁴ var blevet båret udenfor, havde de nærmeste familiemedlemmer og venner været samlet

omkring den inde i skolestuen, hvor man havde sunget Grundtvigs salme "Udrundne er de gamle Dage", som Kold i mange år selv havde brugt som morgensang. Den blev naturligvis sunget på I Hanne Engbergs udførlige værk om Kold fra 1985 er det væsentligste i de ovennævnte taleres mindeord ved begravelsen gengivet.

Inden den kransesmykkede kiste⁴ var blevet båret udenfor, havde de nærmeste familiemedlemmer og venner været samlet omkring den inde i skolestuen, hvor man havde sunget Grundtvigs salme "Udrundne er de gamle Dage", som Kold i mange år selv havde brugt som morgensang. Den blev naturligvis sunget på 200 års dagen den 29. marts 2016 af de forsamlede ved Kolds grav.

Den forholdsvis nye sognepræst i Dalum, P.A. Holm, som i 1869 havde afløst den rationalistisk indstillede provst Abel (som Kold ikke yndede), havde kun kendt Kold i en kort tid. Alligevel priste Holm i sin tale Kold for hans betydning for den danske folkekirke, på hvis vegne han takkede ham.

Kold blev derefter "begravet med isen pegende mod alteret i kirken og fødderne og ansigtet vendt mod skolen. En symbolsk placering mellem de to poler i hans liv"⁵. Kolds gravsted er i dag fredet og pasningen varetages af Kirkegårdsforvaltningen.

Lars Hagensen er sognepræst ved Dalum Kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

³Denne sætning er overleveret i lidt forskellige udgaver. Ovennævnte gengivelse i omtalen af jordefærden må formodes at være den tidligste udgave. I nekrologen over Kold i Illustreret Tidende 1870, nr. 556 p. 291 gengiver Harald Holm pastor P.A. Holms "mærkelige Ord" således: "Kold var sendt af Vorherre som en Indsigelse mod al Løgnen og Skinnet og Døden."

⁴Der var bl.a. en krans fra enkedronningen og fra Grundtvigs kone

⁵Hanne Engberg, Historien om Christen Kold, Gyldendal 1985 s. 285

Ældrefester i Dalum/Hjallese side 1949

Af Helge Jørgensen

Frivillige hjælpere i gang med at anrette smørrebrødet til ældrefesten i 1991.

Foto: Helge Jørgensen

Kvindeudvalget

I socialdemokratisk vælgerforening Dalum/Hjallese blev der i 1937 dannet et kvindeudvalg, som skulle tage sig af det sociale. De kom godt i gang og var meget aktive med syklubber, strikkeklubber og meget andet socialt arbejde.

Men i 1939 blev det også til, at de lavede en fest for arbejdsløse familier i Dalum. De fik støtte til festen fra områdets handlende. Festen blev afholdt i forsamlingshuset på Solbakken. Men så kom krigen, og meget gik i stå. Tyskerne satte sig på forsamlingshuset, så under krigen blev det kun til nogle hjemmeaktiviteter.

Efter krigen blev der igen holdt fest for hjemløse familier, men i november 1949, hvor Tingløkkehuset var blevet indviet, blev der arrangeret en sammenkomst for alle ældre i Dalum Kommune. Det var en onsdag aften kl. 18 med dilettantunderholdning og sang, kaffe m.m. Det blev herefter en tradition hvert år i november. I 1954 blev det for småt i Tingløkkehuset,

så nu blev festen henlagt til Tingløkkeskolens festsal, hvor der var plads til flere, og der blev musik, dans og underholdning.

I 1976 blev festdagen ændret til lørdag eftermiddag fra kl. 12.30 til kl. 17.00, og dette tidspunkt blev fastholdt efterfølgende, så havde de frivillige fra vælgerforeningen bedre tid, og de ældre skulle ikke ud om aftenen.

Ældrefesterne arrangeres

Borgmester Verner Dalskov underholder ved ældrefesten med Storm P's historie "13 øre".

Foto: Helge Jørgensen

Statsminister Anker Jørgensen holdt festtalen ved ældrefestens 50 år jubilæum.

Foto: Helge Jørgensen

Der er meget forarbejde til sådan en fest. Der skal bl.a. tegnes annoncer til programmet hos de erhvervsdrivende, sådan at der er økonomi til festen.

Dagen begynder kl. 9.00 lørdag morgen, hvor ca. 30 frivillige fra vælgerforeningen møder op og arrangerer festen. Kvindeudvalget blev nemlig nedlagt først i 1970'erne.

Der er fra 120 til 150 gæster, og der skal serveres 3 stk. smørrebrød + 1 stk. franskbrød til hver, så damerne går straks i gang med at smøre smørrebrødet. Hvis der er 150 gæster og 30 hjælpere skal der smøres 720 stk. smørrebrød. Mændene stiller borde op og dækker dem, så de er klar kl. 12.30. Festen starter med, at formanden byder velkommen. Der synges en sang, der serveres smørrebrød med øl eller vand, og der kan købes en snaps. I mange år var festen gratis, senere blev det nødvendigt med lidt betaling.

Festtaler og underholdning

Der er altid en festtaler. Gennem tiderne har mange kendte socialdemokrater både folketingsmedlemmer, byrådsmedlemmer, borgmestre, amtsborgmestre, rådmænd, et enkelt EU-parlamentsmedlem og et regionsmedlem holdt festtalerne.

Også 2 tidligere statsministre nemlig Anker Jørgensen i 1999 og Poul Nyrup Rasmussen i 2002 har bidraget til ældrefesterne med taler. En komplet liste over festtalerne kan ses i arkivet i arkivfond A261.

Lokale synge piger var en del af underholdningen ved 50 års jubilæet. Fra venstre ses Birthe Jensen, Margit Eghardt, Inger Laustsen og Lykke Boye.

Foto: Helge Jørgensen

Til festerne er der også underholdning. Frit fra hukommelsen kan nævnes et udpluk af dem, der har underholdt gennem tiderne:

Bent Vigg, De unge Pensionister, Damhusvejens gårdsanger, Nedergade Teatret, Robert og Louise, Syngepiger fra Dalum-Hjallese, Erik Møllerup, Bøge Banden, Loberto, Lotte og Leif m. venner og Syngepigerne fra Fåborg.

Der synges et par sange mere, og så er der lotteri med en masse blomster. Men så kan der heller ikke ventes længere, for nu bliver der trængsel på dansegulvet et par timer.

Det er jo en offentlig fest for alle i lo-

kalområdet, så man kan mødes på tværs af alle klubber, der er i området.

Festerne flyttes til Jacob Hansens Vej

I 2011, 2012 og 2013 blev forholdene dårligere og dårligere på Tingløkkeskolen. Der var ikke længere køkken i forbindelse med salen, så fra 2014 har festen været på Jacob Hansens Vej. Her i 2016 er det 67. gang, at der er ældrefest.

Helge Jørgensen er tidligere tømrer og fhv. formand for Socialdemokratisk Vælgerforening i Dalum

Skift til en ansvarlig bank,
der tænker på andet
end penge

Arbejdernes Landsbank

Dalumvej 52 | 5250 Odense SV | 38 48 30 84 | dalum@al-bank.dk

Der var engang ...

Af Jytte Raun

Ja, der var engang. På Dalumvej 95 ligger flere bygninger, bygget på forskellige tidspunkter. De rummede engang skole, rådhus, bibliotek, politistation og flere andre ting. Bygningerne ligger der endnu, men efter adskillige ombygninger bruges de i dag til andre formål, end da de i sin tid blev bygget.

Snart vil de tidligere anvendelser gå i glemmebogen, men sidste år fik arkivet mulighed for at forhindre det ved at opsætte en række historiske skilte på bygningerne og på den måde bevare en del af områdets historie i hukommelsen.

Afsløringen af de historiske skilte fandt sted fredag, den 29. april 2016.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Borgerbudgettering

Odense Kommune er frikommune og har derfor igangsat et projekt, hvor borgere skal have mulighed for at blive mere inddraget i de demokratiske processer.

Dalum var et af de områder, hvor borgerne i 2015 efter afstemning kunne bestemme, hvad 200.000 kr. skulle bruges til. Forslag til projekter kunne indsendes til en styregruppe, og på Dalum Dagen fandt afstemningen sted.

Arkivets projekt

Arkivets forslag var at opsætte historiske skilte på bygningerne på Dalumvej 95, og der blev ansøgt om 25.000 kr. til dette formål.

Ved afstemningen på Dalum Dagen fik projektet stemmer nok til, at vi kunne gå i gang med at skaffe tilladelser og finde ud af, hvordan skiltene skulle se ud, og hvordan vi kunne holde os indenfor budgettet.

Efter mange møder og forhindringer lykkedes det til sidst, og fredag den 29. april 2016 kunne arkivet – i regnvejr - afsløre skiltene og efterfølgende fejre det ved en reception i biblioteket, hvor der blev serveret champagne og kransekage.

Lejligheden blev også benyttet til at orientere om arkivets intentioner med skiltene, og hvordan interesserede kan gå bagom skilteteksterne og skaffe sig yderligere informationer om de enkelte aktiviteter.

Hvad står der på skiltene?

På de tre bygningers skilte er anført, hvilken aktivitet og i hvilken periode den har været i bygningen.

Ved skiltene på hver bygning er der placeret en QR kode, således at man ved hjælp af sin mobiltelefon kan få yderligere oplysninger om de enkelte aktiviteter.

De samme oplysninger kan fås ved at gå ind på arkivets hjemmeside www.dalumhjallesearchiv.dk En lidt forkortet og omskrevet version kan læses i det følgende:

Dalum Skole 1900 – 1958

Ved skoleloven af 1899 blev der indført

*Klasseværelse på Dalum Skole i 1935. Læreren er Cilius Petersen.
Foto: Dalum-Hjallese Arkiv*

en begrænsning af klassekvotienten. Den kunne Dalum kommunale skolevæsen ikke leve op til.

I Hjallese Skole (Rytterskolen) var der 42 børn i en klasse. Det blev derfor besluttet at bygge en ny skole, og der blev købt jord fra gården Bøgedal. I 1900 kunne Dalum Skole tages i brug med 4 klasser. Den havde kostet 19.000 kr. at opføre. I nutidskroner er det 1.360.210 kr.

Frederik Thorbek, som havde været 2. lærer ved Hjallese Skole, blev førstelærer ved Dalum Skole, og der blev ansat en forskolelærerinde. Det var meningen, at der i Dalum Skole skulle være hverdagsundervisning, men det måtte opgives på grund af forældreprotester.

Der var mange forældre, som havde landbrug, og her kunne børnene ikke undværes som arbejdskraft. Hverdagsun-

dervisningen blev først indført i Dalum Skole i 1911.

Fra 1909 findes et notat om, at typograf Andersen, der var medlem af sognerådet, fik bemyndigelse til at anskaffe sivsko til de børn, der ikke selv medbragte indendørs fodtøj!

Da Dalum Centralskole blev indviet i 1911, blev Dalum Skole grundskole for børn indtil det 11. år, hvorefter de flyttede til centralskolen.

I 1916 blev der bygget en etage mere på Dalum Skole. Tilbygningen kostede 14.074 kr. (Nutidskroner 1.007.558).

Foran bygningen mod Dalumvej var et haveanlæg. Bag bygningen var skolegården og en bygning med lærerværelse og gymnastiksal.

Skolen fungerede helt frem til 1958. På det tidspunkt var der bygget endnu

en ny skole: Tingløkkeskolen, som blev taget i brug i 1952, og her blev de sidste elever fra Dalum Skole overflyttet til.

Dalum Idrætsforening 1970 –

Dalum Idrætsforening havde haft beskedent klublokale og omklædningsfaciliteter i bygningen mod boldbanen siden 1940.

De havde også haft adgang til at benytte skolens gymnastiksal og fra 1963 til det nyindrettede køkken og en kantine. Det var dog først i 1970, hvor Dalum Politi fraflyttede lokalerne i vinkelbygningen, at Dalum Idrætsforening overtog hele bygningen.

I 1973 blev der foretaget yderligere udbygning/ombygning med indretning af 4 omklædningsrum med bad og toilet, depotrum og dommerrum. Samme år fik idrætsforeningen lysanlæg på stadion, og i 1977 lykkedes det at få indrettet

fodbolddbaner på det grønne område ved Dalumgårds Allé.

Dalum Politi 1959 – 1970

Efter 2. verdenskrig blev Wenzel Kierstein i 1946 landpolitibetjent og ledte tjenesten fra sin bolig på Svendborgvej 44 i Hjaltese, indtil der blev oprettet politistation i den tidligere gymnastiksal til den gamle Dalum Skole.

Wenzel Kierstein fortsatte som daglig leder af Dalum Politistation indtil sin pensionering i 1984.

Stationen fungerede som en selvstændig udrykningsstation og havde ved flytningen i 1970 til 1. salen over biblioteket i Dalumvej 95B tilknyttet ti politibetjente.

Politiet 1970 – 2006

Indtil politireformen i 1974 var Odense Politi opdelt i to enheder – Odense Køb-

Dalum Idrætsforenings vinderhold af serie 1 i 1967.

Foto: Dalum-Hjaltese Lokalarliv

*Dalum Nærpolitets personale ved fraflytningen i 2006. Fra venstre Poul Harald Bornhøft, Lars Frandsen, Torben Maigaard, Carl Emil Bluhm og Hans Ulrik Balslev.
Foto: Dalum-Hjallese Lokalkiv*

stad og Odense Herred med hver sin politimester.

Herredspolitiet omfattede landpolitiet og politistationerne i Tarup og Dalum. I 1970 flyttede Dalum Politi som nævnt ovenfor fra lokalerne i Dalum Skoles gamle gymnastiksal til 1. salen i Dalumvej 95B.

Stationen fungerede som en selvstændig udrykningsstation d.v.s. man rykkede ud til akutte opgaver. Efter politireformen i 1974 bestod politiarbejdet i distriktspolitiet i form af administrative opgaver som efterbehandling af lokale sager og varetagelse af forkyndelser, motorsager, fornyelse af pas og kørekort m.v.

I årene efter 1980 udtænkte politikerne en ny form for politi – nærpolti, så borgerne kunne få et mere tæt forhold til "deres" politi. Det blev besluttet forsøgsvis

på landsplan at oprette en nærpolitistation i Dalum.

Med indførelsen af nærpolitiet indgik politiet i samarbejde med skole- og socialvæsen – i daglig tale SSP.

Indvielsen af Nærpolitistationen i Dalum skete lørdag den 1. september 1984 med stor festivitas og åbent hus. Odense Politiorkester marcherede gennem Dalum for fuld musik og afholdt en standkoncert foran indgangen til politistationen.

Efter den 2-årige forsøgsperiode med nærpolti i Dalum blev der fra oktober 1986 oprettet nærpolitistationer i hele Odense i stil med stationen i Dalum.

Denne form for politi i det nære samfund varede til 2005, da en ny strukturændring krævede, at nærpolitiet skulle trækkes ind på Politigården og indgå i samarbejde med kriminalpolitiet under

begrebet efterforskningsafdeling, som blev inddelt i afdeling Øst og Vest. Dalum Nærpoliti kom ind under afdeling Vest.

På grund af ombygning og rokering af personale på Politigården forblev personalet i Dalum indtil 2006.

Lokalhistorisk Arkiv

1990 – 2014

Arkivet startede sin virksomhed i 1979 i et lille lokale øverst oppe i Dalum Rådhus, hvor der ikke var plads til besøgende.

Tidligere stadsskoleinspektør Vagn Eriksen blev opfordret til at starte arkivet af ingeniør Knud Aarøe, som var ansat ved kommunen og havde sørget for, at materiale fra Dalum Kommune var blevet bevaret. Ved kommunesammenlægningen i 1970 var der nemlig efterladt en del skriftligt materiale og billeder fra den tidligere kommune, som nu kom til

at danne grundlag for oprettelsen af et arkiv, hvor det var hensigten at indsamle privat materiale fra borgerne, foreninger, virksomheder m.m. i det område, der tidligere var Dalum Kommune.

Ved at koncentrere sig om netop dette område håbede man på at bevare materiale, som kunne belyse områdets historie i fortiden, men også sørge for at indsamle fra nutiden, således at vore efterkommere har mulighed for at forstå den tid, vi lever i nu.

I 1990 flyttede arkivet til 1. salen i bygningen Dalumvej 95C, hvor der tidligere havde været bolig. Her fik arkivet så meget plads, at det var muligt at modtage besøgende, der var interesseret i områdets historie.

Arkivalierne kunne arrangeres, så de kunne findes frem, og der var efterhånden dannet en arbejdsgruppe, som tog

Sognerådsmøde i 1945 i Dalum Rådhus.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Dalum Rådhus og Områdekantor Dalum efter ombygning i 2008 til Dalum Bibliotek. Bygningen blev ført tilbage til sit oprindelige udseende med en enkelt ændring i gavlen, hvor et nyt vindue skaffede mere lys til bibliotekslokalerne. Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

sig af registrering af det modtagne materiale. Der blev arrangeret udstillinger, byvandring, foredrag og mange andre aktiviteter, som alle havde til formål at gøre opmærksom på arkivets eksistens, så der løbende blev afleveret materiale til arkivet.

I 2007 blev der stiftet en lokalhistorisk forening, som dels er en støtteforening til arkivet, og dels har egne arrangementer og udgiver et lokalhistorisk årsskrift.

I 2014 var lokalarkivet nødt til at fraflytte lokalerne i Dalumvej 95C, da kommunens ældre- og handicapforvaltning skulle bruge dem til mødelokaler. Lokalarkivet flyttede herefter til Bøgedalvænget 4.

Kommunekontor 1909 – 1940

Dalum Sogneråd havde kommunekontor i stueetagen i bygningen, Dalumvej 95C,

hvor der var lærerbolig på 1. sal.

I 1934 var der fire kommunalt ansatte på kommunekontoret nemlig kommuneingeniør Helge Ovesen, kærnerne H.S. Christiansen og Chr. I. Skov samt kommuneassistent frk. Sørensen.

Fra 1.6 1944 til 1.2 1946 var Aage Petersen kærner og blev afløst af kærner Tage Bertelsen, som lige som kommuneingeniør Helge Ovesen var med helt frem til kommunesammenlægningen i 1970. C. L. Hansen havde været driftsbestyrer for de kommunale værker fra 1946.

Kommunekontoret var i brug indtil Dalum Rådhus overtog funktionerne i 1940.

Dalum Rådhus 1940 – 1970

Efter fælles overenskomst blev Dalum-Sanderum Kommune i 1909 delt i to selvstændige kommuner. Udviklingen i

Dalum-området gik langt hurtigere end i Sanderum, som stadig var et udpræget landbrugsområde. I Dalum betød Dalum Papirfabriks grundlæggelse en voldsom øget befolkningstilvækst på grund af de mange tilflyttede papirarbejdere. I 1909 var der 1.761 indbyggere, i 1934 var tallet steget til 5.537, og i 1959 boede der 11.152 personer i Dalum Kommune.

Den store vækst i kommunen betød også større administration, og kommunekontoret var blevet for trangt. Det blev derfor besluttet at bygge et nyt rådhus ud mod Dalumvej foran skolebygningen fra år 1900. Rådhuset blev taget i brug i 1940.

Områdekantor Dalum 1970 – 2008

Kommunalreformen i 1970 resulterede i sammenlægning af 11 kommuner til Odense Storkommune. For forstads- og omegnskommunerne blev der hermed sat punktum for flere års indædt kamp om at undgå ”indlemmelsen” og bevare selvstændigheden.

Dalum Kommune var én af de kommuner, der strittede mest imod sammenlægningen. Kommunen var økonomisk velfunderet med et godt beskatningsgrundlag og en stor kassebeholdning og vel og mærke samtidig med et højt serviceniveau. Bitterheden var derfor stor blandt Dalum-borgerne over, at en stor velfungerende kommune blev tvunget ind i storkommunen.

Dalums placering så tæt på Odense har uden tvivl haft betydning, for den store købstad manglede udvidelsesmuligheder, så uanset Dalums gode argumenter, var der ingen vej udenom.

Dalum Rådhus blev bibeholdt som Områdekantor Dalum med både en social og en teknisk forvaltning som decentrale administrative funktioner. Det gamle rådhus blev bygget om både ude og inde, men da indgangsdøren mod Dalumvej i 1973 blev muret til, var der næsten oprørsstemning i Dalum, for det blev betragtet som en symbolsk lukning af det, der var før 1970. Indgangen til Områdekantoret blev flyttet til området mellem det tidligere rådhus og bygningen Dalumvej 95B.

I 2007 blev Områdekantor Dalum nedlagt, og bygningen blev igen ombygget, så den kunne åbne i 2008 som Dalum Bibliotek.

Kommuneforvaltninger 2008 –

Da Områdekantor Dalum blev nedlagt, og bygningen mod Dalumvej blev indrettet til bibliotek, indrettede kommunen efter en ombygning af Dalumvej 95B en decentral afdeling af Børne- og Ungeforvaltningen i de lokaler, som Dalum Bibliotek hidtil havde været i.

I 2012 flyttede forvaltningen imidlertid til andre lokaler i byen, og Ældre- og Handicapforvaltningen overtog stedet efter endnu en ombygning. Under denne forvaltning blev Indgangen (Virksom Dialog) oprettet som et kontaktcenter for borgerne, og der er desuden etableret en udstillingslejlighed for velfærdsteknologi.

Bibliotek 1940 – 2008

I 1909 var ”Dalum-Hjallese Folkebogsamling” blevet stiftet, og i 1921 blev foreningen til et egentligt folkebibliotek med lokaler på Dalum Centralskole. I 1940 flyttede biblioteket til Dalumvej

95B, hvor det overtog de lokaler, som sognerådet hidtil havde benyttet, men som på det tidspunkt var blevet ledige efter bygningen af Dalum Rådhus.

Lærer David Andersen fungerede som bibliotekar frem til 1952, hvor han blev afløst af viceskoleinspektør Cilius Petersen.

Dalum-Hjallese Folkebibliotek var en selvejende institution, men 1. april 1963 blev driften overtaget af kommunen, og navnet ændredes til Dalum Kommunebibliotek. Overgangen til kommunal drift betød, at bibliotekets støtteforening "Dalum-Hjallese Biblioteksforening" blev nedlagt.

I 1966 blev biblioteket moderniseret og fik helt nye møbler, så det kunne leve

op til den tids standard. Ved kommunesammenlægningen i 1970 ændredes navnet til Dalum Bibliotek.

Dalum Bibliotek 2008 –

Da Områdekantor Dalum blev nedlagt, blev det gamle rådhus ombygget, så det kunne rumme Dalum Bibliotek.

Der blev gjort et stort arbejde for at fjerne det utilnærmelige indtryk, som tilmuringen af hoveddøren havde efterladt i 1973. Hoveddøren blev genetableret med samme udseende som den tidligere dør i rådhuset, og selv lamperne ved siden af døren lignede de tidligere til forveksling.

Indvendigt "genopstod" den tidligere sognerådssal på 1. sal som et stort lyst

Ældre- og handicapforvaltningen fejrer den 16. september 2013 åbningen af Indgangen (Virksom Dialog). Rådmand Jane Jegind og borgmester Anker Boye holdt taler og sendte balloner til vejrs.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalkontakt

De historiske skilte på Dalumvej 95

Foto: Leif Broxgaard

rum, hvor der kunne holdes møder og andre arrangementer. I det hele taget blev bygningen forvandlet til et moderne bibliotek med store, lyse rum og mange aktiviteter for både børn og voksne.

Biblioteket har mange brugere, som ikke kun kommer for at låne bøger som i gamle dage. I dag kan der hjemlånes både bøger, tidsskrifter, film, musik og spil. Besøgende kan anvende computere med internet, spille spil i GameZone eller hygge sig i sofahjørnet.

Der arrangeres kurser i f.eks. internet og slægtsforskning, og der er skiftende udstillinger og arrangementer. Der kan bookes møde- og undervisningslokaler og biograf. Dalum Bibliotek har en Filmklub og en Fransk Salon.

Hvorfor opsætte historiske skilte?

Formålet med at opsætte de historiske skilte er, at arkivet håber, de vil medvirke til, at områdets beboere vil huske dets historie og gøre flere nysgerrige efter at stifte bekendtskab med dets historiske oprindelse og udvikling.

Dalumvej 95 har nu i mere end et århundrede været områdets kulturelle centrum med offentlige bygninger med skiftende anvendelser. Det vil helt sikkert fortsætte, og det bliver spændende at se, hvad teksterne på fremtidens historiske skilte bliver.

Jytte Raun er arkivleder i Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Foreningen siger tak
til annoncørerne for støtten
til dette årsskrift
og til skolepraktikken på CVK på
Syddansk Erhvervsskole i Odense
for det flotte layout

Hvornår har du sidst aflagt dit lokalhistoriske arkiv et besøg?

Det kunne være rent fysisk: På adressen Bøgedalvænget 4

Hver torsdag fra kl. 16.00 – 17.30

Eller via hjemmesiden: www.dalumhjallesarkiv.dk

Hvorfor skulle du for øvrigt det? – Fordi du altid er velkommen og ...

- Måske har du et spørgsmål om dit lokalområde.
- Måske har du ryddet op i dine gemmer og har fundet noget, som andre kan bruge i deres undersøgelser.
- Måske har du arvet noget, som kan være interessant for andre.
- Måske nænner du ikke at kassere dine gamle fotoalbum.
Kunne arkivet være interesseret?
- Måske er du bare interesseret i at se/høre om, hvilke materialer/arkivalier, arkivet gemmer.
- Måske er du gået i stå i din slægtsforskning.
- Måske har du fulgt opfordringen til at fortælle om dit arbejdsliv.
Du vil gerne have lidt vejledning om, hvordan du kommer i gang og om, hvordan artiklen skal afleveres.
- Måske vil du vide mere om din ejendom og din gade og vil gerne studere gamle kort og tegninger.
- Måske har du hørt noget om, at man kan søge i statens arkivers fortegnelser efter lokale emner, men du ved ikke rigtig, hvordan du skal søge.
- Måske ønsker du at finde en bog om et lokalt emne.
- Måske vil du bare gå på jagt i arkivets omfattende billedsamling.

Arkivet Bøgedalvænget 2.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Arkivmedarbejderne Kirsten Eriksen & Margit Jørgensen ved arkivets computere
Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forenings bestyrelse

Formand: Lars Hagensen, Carl Baggers Allé 67, 5250 Odense SV
Tlf. 66 17 97 73, LHHA@km.dk

Næstformand: Leif Stendahl, Mensalgårdvej 17, 5260 Odense S
Tlf. 66 15 18 80, leifstendahl@gmail.com

Kasserer: Henning Jespersen, Ellekærshaven 46, 5250 Odense SV
Tlf. 66 17 44 37, rebo@stofanet.dk

Sekretær: Lise Søndergaard, Ligustervænget 2, 5250 Odense SV
Tlf. 66 17 08 27, LSN@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem: Per Jensen, Elmedals Allé 34, 5250 Odense SV
Tlf. 66 17 09 68, perj@stofanet.dk

Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Bøgedalvænget 4, 5250 Odense SV
dahjarkiv@stofanet.dk

Arkivleder: Jytte Raun, Ahornvej 51, 5250 Odense SV
Tlf. 20 28 41 59, palleraun@mail.dk

Kasserer: Bente Vinberg, Sanderumvej 144, 5260 Odense S
Tlf. 21 75 35 40, vinberg@dsa-net.dk

Arkivmedarbejdere:

Claus Berentzen og Jette Bøgh, Mensalgårdvænget 7, 5260 Odense S
Tlf. 66 15 05 85, boghjette@gmail.com

Leif Broxgaard, Fredens Allé 19, 5250 Odense SV
Tlf. 66 11 73 73, broxgaard@stofanet.dk

Inger Desmareth, Jakob Hansens vej 64, st. th., 5260 Odense S
Tlf. 28 51 12 85, id2303@hotmail.com

Kirsten Eriksen, Zachariasvej 2, 5260 Odense S
Tlf. 66 15 23 07, kir1935er@gmail.com

Karin Grønning, Kristiansdals Allé 94, 5250 Odense SV
Tlf. 24 40 08 33, krg@private.dk

Per Jensen, Elmedals Allé 34, 5250 Odense SV
Tlf. 65 17 09 68, perj@stofanet.dk

Bodil Valsted, Ingrid's Allé 40, 5250 Odense SV
Tlf. 66 17 41 26, bodil@valsted.dk